

TV-15

TV-15 je oznaka za osrednjo partizansko kurirsko postajo v Občicah v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Iz vsebine

Str. 2: *Aktualno iz RO*

Str. 3: *Ekologija in voda*

Str. 4: *Madžarska: »sestop« za preživetje*

Str. 5: *Dolarji za bolnišnico Franjo*

Str. 7: *Vlak prisrčnega prijateljstva*

Valvasor in rože

Čeravno so minuli petek v Narodni galeriji v Ljubljani točno opoldne nadvse slovesno (ob prisotnosti predsednika republike Slovenije) odprli razstavo Janez Vajkard Valvasor in Slovenci, kjer so na ogled Valvasorjeve knjige, risbe in sklice, je treba resnici na ljubo povedati, da se je nekako ob istem času v sosednji Moderni galeriji trlo še več ljudi – na mednarodni razstavi rezanega cvetja. Sploh je zanimivo, da, vsaj tako se zdi obiskovalcu obeh galerij, v dolgih letih (razen morda ob otvoritvah grafičnega bienala) še nista doživeli tolikšnega obiska, kot ga je bila deležna tokratna razstava

cvetja. Ali Slovenci res tako zelo ljubimo cvetje in naravo, da te ljubezni ne more preseči nobeno zanimanje za zgodovinsko in kulturno dediščino ter umetnost?

Janez Stanovnik se je ob otvoritvi Valvasorjeve razstave spomnil na spoštovanje in ponos na našo kulturno dediščino, ki so ga partizani v zadnji vojni neštoto krat izpričevali, med drugim tudi tako, da so iz hmeljniškega gradu v nahrbtniku rešili Slavo vojvodine kranjske, enega dragocenih primerkov iz grajske knjižnice, ki ji vojna ni mogla prizanesti.

B. J.

Devizni zakon bo težek zalogaj

Vse, kar govorimo in snujemo za boljšo prihodnost, je neločljivo povezano z boljšim trženjem (upoštevajoč seveda naše vsesplošno boljše delo – in boljše izdelke). Boljše trženje pa pomeni prodajo na konvertibilna tržišča, kjer bomo morali prislužiti več deviz. Kljub številnim spodbudnim majhnim korakom, ki jih je zlasti Markovičeva vlada opravila v polovici leta, pa gospodarstvo še vedno nestrpno stopicaje pričakuje razplet v zvezi z načrtom novega deviznega zakona. Pogoji za to so že dani, saj je vlada močno liberalizirala uvoz, zvišala devizne rezerve, ter znižala stopnjo carinske in izvencarinske zaščite. Ostaja torej še velika nujna po ureditvi deviznega sistema.

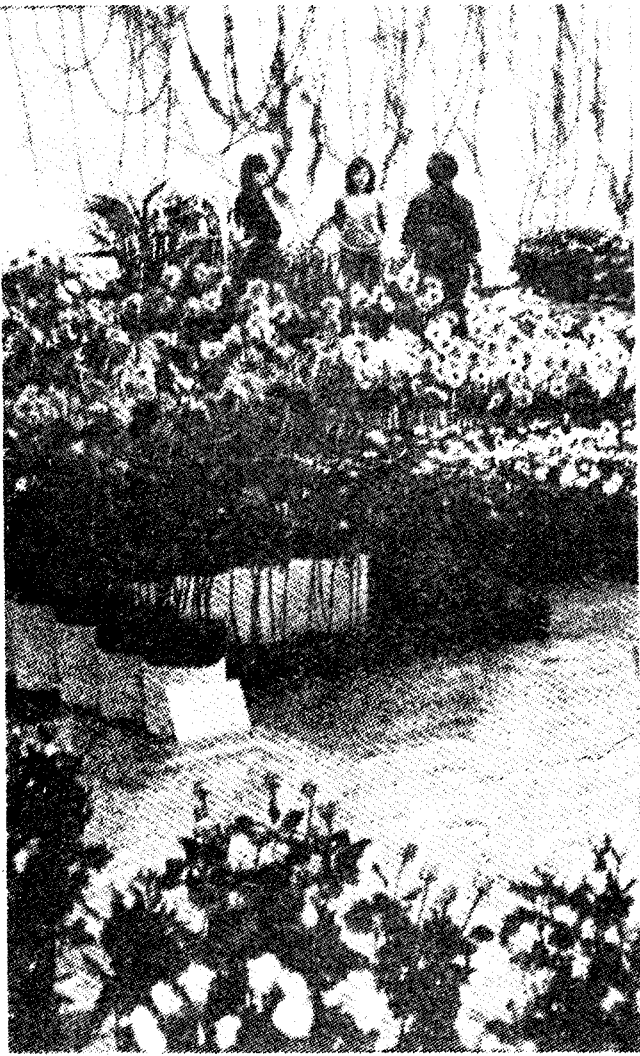
V kolikšni meri bo upoštevan slovenski predlog uvajanja samostojne devizne borze, še ni mogoče reči. V takšnem primeru bi morala postati Narodna banka Jugoslavije le enakopraven partner, njena tečajna lista pa bi veljala le za njene intervencije, se pravi takrat, ko bo odkupovala presežke in poravnavala devizne primanjkljaje. To pa ne bi veljalo za nakupe in prodajo na devizni borzi.

Zakon naj bi natančno določal več pristojnosti NBJ na deviznem tržišču le v primeru, če bi bilo moteno izvrševanje plačilne bilance.

Kaj bodo rekli o teh predlogih poleg Slovencev ostali, še ni znano. Znano pa je že, da razlike v pogledih na to, takó ključno vprašanje, niso majhne – saj bi devizna svoboda v našem sedaj utečenem sistemu udarila predvsem po uvoznikih in protežiranih izvoznikih. Po končanem odločanju o deviznem zakonu oziroma po tem, ko bo jasno kakšna bo njegova dokončna verzija, bomo šele lahko resneje sklepali o tem, koliko bomo v Jugoslaviji dejansko tržno gospodarili ali pa – obratno – ostajali v sferi administrativnega urejanja trga.

Ena pomembnejših postavk znotraj deviznega zakona bo predvidoma tudi vprašanje klirinškega tečaja, ki prinaša danes precejšnje zaplete v izračunavanju našega dejanskega opravljenega trženja, ker pri klirinških poslih v sedanjih pogojih prodano blago še ne pomeni tudi dejanskega zasluga.

B.Ž.J.

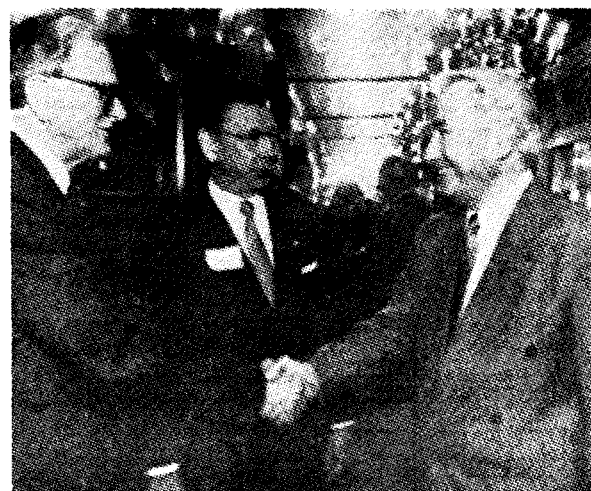
Marković je sicer prepričal Američane, ne pa še Jugoslovance

»Hvala, ker ste nam prinesli lepo vareme,« je dejal ameriški predsednik George Bush, ko je v ovalno sobo Bele hiše vstopila skupina kakih deset jugoslovanskih novinarjev, ki naj bi posneli, poslikali ali kako drugače zabeležili sprejem predsednika jugoslovanske vlade pri ameriškem predsedniku. To je bil praktično tudi edini trenutek med enotedenskim bivanjem Anteja Markoviča v ZDA, ko so ameriški novinarji pokazali nekaj več zanimanja za ta obisk. Vsi drugi pogovori z ameriški poslovniki in politiki, vključno z nastopom v Nacionalnem press centru (ki ga Jugoslavlani poznamo po nastopu Janeza Stanovnika), so minili dokaj neopazno. Morda tudi po lastni krivdi, ker se svetu očitno ne znamo predstaviti drugače kot po ekscesnih primerih.

Iz ovalne sobe, v kateri se je Marković zadržal kakih 40 minut – poznavalci protokola v Beli hiši pravijo, da to ni malo – je predsednik zvezne vlade stopil pred novinarje vidno zadovoljen in že takoj na začetku krajše tiskovne konference pred Belo hišo izjavil, da je od predsednika Busha »dobil brezpogojno podporo programu reform zvezne vlade«. Sporočilo Bele hiše, objavljeno nekaj ur po tem pogovoru, je te njegove besede potrdilo in Marković je proti koncu bivanja v ZDA v pogovoru z jugoslovanskimi novinarji, ki smo ga spremljali na tej poti, lahko upravičeno žarel. Ameriška administracija sicer ni obljubila denarja, je

pa dala vedeti, da je Marković ta hip verjetno edini jugoslovanski politik, ki ga je vredno podpreti. Nekaj ur po tem je Marković dosegel še nekaj: uspel je prepričati vodilne može Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke, da je treba čimprej nadaljevati pogajanja s skladom in banko. Delegaciji teh ustanov bosta prišli v Jugoslavijo v začetku prihodnjega tedna (23. 10.), so se dogovorili tik pred odhodom Markoviča v Washingtona. Če bodo ta pogajanja uspešna in če bo že v kratkem prišlo do podpisa sporazuma s skladom, potem lahko Jugoslavija računa na posojila Svetovne banke za strukturno prilagajanje (posojil SAL 1 in SAL 2), pa tudi na večje zanimanje ameriškega in drugega kapitala za vlaganja v Jugoslavijo. Prav ta sporazum naj bi bilo znamenje tujim bankam in kapitalu, da sta Jugoslavija in njena vlada vredni zaupanja, in da obstajajo garancije, da priliv nujno potrebne tuje akumulacije ne bo šel v »franze«. Vlada bo namreč morala sprejeti tudi nekatere pogoje sklada, ki zadevajo ukrepe protiinflacijske ekonomske politike.

Kakorkoli, slika Jugoslavije v ameriških očeh je zdaj, po obisku Markoviča preko luže, vendarle nekoliko svetlejša. To so poudarjali skoraj vsi, s katerimi se je Marković pogovarjal, pogovarjal pa se je z vsemi, ki v tamkajšnjem poslovnem in političnem svetu kaj pomenijo. Nekdo je celo

pripomnil, da se Marković ni sešel edino s funkcionarjem, zadolženim za vprašanja Indijancev. Po našem mnenju, mnenju novinarjev, ki smo od blizu spremljali te pogovore, je bilo zadovoljstvo Markoviča ob koncu obiska na mestu, vprašanje pa je, ali to zadovoljstvo in optimizem doma ne bosta kmalu splahnela. Iz Amerike namreč tudi Jugoslavija lepše izgleda, težave se zdijo manjše, zdrahe pa celo simpatične. Na trdna tla pa te postavijo že na letalu na poti v domovino, ko ti prijazne Jatove stekardese potisnejo v roke beograjsko Politiko.

Drago Balazič

Nekateri, med njimi Stane Markič, so opozarjali, da okrogla miza nikakor ne bi smela postati organ, medtem ko so drugi (npr. Jolanda Kos) trdili, da zdaj ni bistveno, »ali naj bo miza okrogla ali oglata«, pač pa to, da do zakona o volilnem postopku ne bi prišli prenačljeno in po skrajšanem postopku. Zato se je izoblikovala misel o nekakšni začasni okrogli mizi, ki bi prispevala k oblikovanju teh zakonov.

B. Ž. J.

Seji časopisnega sveta ob rob

Sedanje težave časopisnega sveta TV-15 (cene, inflacija itn.) so udeležencem seje zastavile neogibno vprašanje nadaljnjega izhajanja časopisa; kako je ravnati do konca leta in kako načrtovati za leto 1990. Uvideli so nujnost sklepa predsedstva Republiškega odbora kot ustanovitelja časopisa, da se začasno lahko zagotovi le 14-dnevno izhajanje. Pohvalili so prizadevanja nekaterih članov sekretariata predsedstva za čim hitrejšo pridobivanje nujnih sredstev: dodatnih družbenih subvencij in takojšnje poravnavanje naročnine za zadnje četrtletje. Pa tudi skrb za racionalizacijo poslovanja, čeprav bo ta dala pomembnejše učinke šele v prihodnjem letu.

Člani časopisnega sveta so ponovno potrdili stališče, da borci v Sloveniji (zlasti na podeželju) svoj časopis, in to tednik, potrebujejo. Kljub nekaterim pripombam, kritikam in predlogom menijo, da sedanja vsebinska usmeritev, ki je bila v začetku leta sprejeta tako v Časopisnem svetu kot v Predsedstvu RO, še vedno ustreza. Seveda pa mora uredništvo, ob ustreznem stimuliranju njihovega dela v čim večji možni meri uresničevati pobude in želje bralcev, ki jih bodo še dopolnili odgovori na predloženo anketo.

Glede na izražene potrebe in interese borcev pa Časopisni svet priporoča Republiškem odboru, naj pred slovensko družbo z vso odgovornostjo in argumenti postavi vprašanje, če je borčevska organizacija še vedno toliko aktiven in pomemben del celotne družbe, da ji pripadajo tudi ustrezna družbena sredstva za prepotrben časopis. Mesto za tak razmislek in oceno je Tiskovni svet pri Republiški konferenci SZDLS. Seveda pa je ob takem pričakovanju pošteno, da se tudi same borčevske organizacije s svojimi močmi borijo za obstoj svojega časopisa, z dejanji pokažejo svoj odnos ter prispevajo na razne načine tudi svoj, družbenim sredstvom sorazmeren ali enakovreden delež.

Dosedanji interes in prispevek občinskih borčevskih organizacij pri utrjevanju materialne osnove časopisa žal še nista zadovoljiva in tudi odnos do izpolnjevanja ankete je mlačen.

Republiška konferenca ZRVS, ki je soustanoviteljica časopisa, je na republiški ravni že povečala svojo skrb in sodeluje bolj kot doslej. V tem pa še ni zajeto širjenje TV-15 med člani ZRVS, zlasti med mlajšimi.

Na seji časopisnega sveta je bilo tudi rečeno, da TV-15 res ne more poslovati na tržnih principih, vendar bi bilo treba v Republiškem odboru in uredništvu pokazati nekaj več tržne iniciative. Na podporo Založbe Borec, izdajateljice časopisa, ki je sama v velikih škripcih, pri tem ne moremo računati. Bilo pa je govora o razširjanju prodaje v kioskih po višji prodajni ceni, o pridobivanju oglasov po ekonomski ceni in o odločnejšem razvijanju tiskovnega sklada.

Ob povišani naročnini za zadnje četrtletje nekateri razmišljajo tudi takole: povišali so naročnino, izhajajo pa na 14 dni. Odgovor je v negotovi (nedoločljivi) finančni situaciji, ki jo povzroča inflacija. Cena izdaje posameznih številk raste že od ene do druge. Zadnja avgustovska številka, ko je že nastajala izguba, je stala skoraj 14 starih milijard. Nadaljnje financiranje številk obremenjuje tudi pokrivanje izgube in predvideno povečanje osebnega dohodka delavcem uredništva. Prispevek tisoč naročnikov za celo četrtletje pa znaša le 8 starih milijard in tako ni težko ugotoviti, da naročniki pokrivajo le del, lahko rečemo manjši del vseh stroškov.

Zelo smo zadovoljni, da je do 10. oktobra poravnalo naročnino že več kot dvanajst tisoč naročnikov in prispevalo s tem skoraj 100 starih milijard. Pričakujemo, da se bo odzvala večina, kar bi prineslo še 40 starih milijard. Tako bi, skupaj s povečanimi subvencijami republiškega proračuna in SPIZ verjetno zagotovili normalno izhajanje do konca leta.

Naglo pa se približuje leto 1990, z zelo negotovimi predvidevanji. Zato pa bo »trdo delo« vseh, ki nam je TV-15 še vedno pri srcu, zelo zelo potrebno.

Mira Svetina

Tudi nekaj pošte za ZZB NOV Slovenije

Devet pisem oziroma telegramov je v dneh sprejemanja slovenskih ustavnih amandmajev prejela slovenska borčevska organizacija. Prispela so iz Srbije (2), Črne gore (1) in iz Vojvodine (6). V njih predstavniki petih občinskih borčevskih odborov, dveh občinskih sindikatov, ene tovarne ter enega izmed izvršnih organov DPO občine sporočajo, da je šlo za protiustavno sprejemanje amandmajev slovenski ustavi, da gre za rušenje avnojske Jugoslavije, da gre za prečiščen maneuver slovenskega političnega vodstva, da so sprejeta dopolnila protirevolucionarno in separatistično dejanje ter da gre za enostranski akt, ki deluje v smeri razpada Jugoslavije. V pisnih pisci opozarjajo, da je s tem porušena integriteta države, njena celovitost, da sta prizadeta bratstvo in enotnost in celo, da je padla senca na vse žrtve minule vojne, ki so padle za enotno Jugoslavijo. Dve tretjini pisem izražata tudi misel, da bo Jugoslavijo pred razbijanjem branili z vsemi sredstvi. Borci Slovenije pa pozivajo, naj se odmaknejo od idejnih tvorcev amandmajev in naj obsodijo vodstvo Slovenije.

Ali plava Ljubljana na zalogah zdrave pitne vode?

Kaj hitro se lahko zalomi

Hidrogeologi, vodne skupnosti, komunalci in drugi se morajo vse intenzivneje ukvarjati z vprašanjem, kaj bi bilo, če bi...

Letošnje poletje je s preplahom na Ptujskem polju nenadoma spet potegnilo na dan vprašanja splošne ljudske oskrbe z vodo v Sloveniji. V Ljubljanski kotlini, kjer je največje število skoncentriranega prebivalstva, mora biti še tem bolj intenzivno poskrbljeno za zdrave vire pitne vode, ki ne bodo ogroženi že z najmanjšimi ekološkimi incidenti – razlitji cistern in podobnim.

Ker steče beseda o teh vprašanjih, se kaj hitro izkaže, da kljub desetletjem slavni dobri ljubljanski vodi danes preži nanjo cela vrsta neposrednih nevarnosti – nekatera vodna črpališča so že tudi dokazano onesnažena s prevelikimi količinami kemikalij.

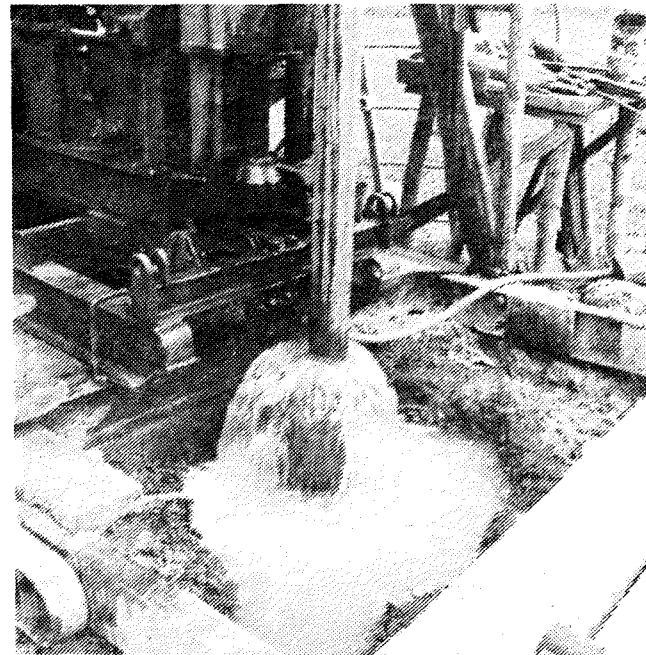
Ko so Ljubljano začeli obdajati z obvoznicami, in ko so pripravljali njeno južno obvoznico (na to danes opozarjajo hidrogeologi), še niso bile do potankosti znane hidrogeološke razmere tal oziroma še niso bile opravljene raziskave, ki bi natančneje razjasnjevale, kaj je z vodo v večjih globinah Ljubljanskega barja. Sreča je bila, da od Vrhnikarja proti Ljubljani na novi cestni trasi ni bilo prodnih plasti. Kajti raziskave so pokazale, da kar 75 odstotkov Barja zajemajo velike količine prodnih plasti. Če bi ta cesta torej potekala po prodnem delu, bi bile težave z njo še veliko hujše, kot so bile. Kam in kako globoko utegnemo prodrati nevarne snovi, so raziskovalci sicer raziskovali, nikogar pa danes ni, ki bi lahko z gotovostjo trdil, kako globoko dejansko prodre katera od teh osnov. Ko so na dvorišču tovarne Fenolit opravili v ta namen poskusno vrtino, se je še tja do 10 metrov globine scejalo precej nevarnih snovi. Koliko je še tovarniških dvorišč z neprimerno skladiščenimi nevarnimi snovmi, koliko je privatnih črnih odlagališč, koliko opuščenih vodnjakov so zasuli z raznimi strupenimi odpadki, ni še nihče ugotovil in predstavil javnosti. Lahko pa si mislimo, da je vsega tega ogromno. Kaj se godi z novim ljubljanskim smetiščem na Barju, tudi še ni povsem jasno. Čeprav projektanti in naročniki zatrjujejo, da je po novem na smetišču vse varno, je takšna trditev še vedno nedokazana.

Za največje ljubljansko vodno črpališče v Klečah je znano, da se napaja z vodo iz Save in s tisto, ki priteka s padavinami. V vodi enega izmed teh vodnjakov so že našli prevelike količine kroma. Podobno količino kroma so našli tudi v vižmarskem vodnjaku. Lahko le ugibamo, kdaj se bodo zvišane količine kroma pojavile tudi v drugih vodnjakih.

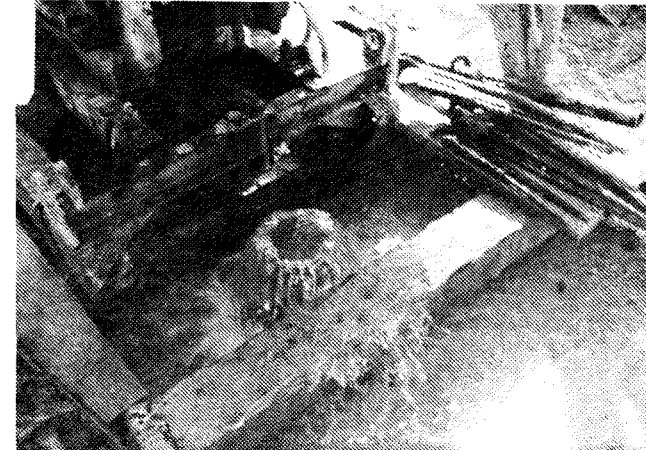
Na Barju, kjer so zajeli vodo zgornjega vodonosnika, se je pokazalo, da je v vodi ne navadno veliko železa. To železo (našli so ga v želimeljskem in borovniškem vršaju) je v stiku s huminskimi kislinami reagiralo in ga je bilo v pitni vodi preveč. Oborjeni delci in železove bakterije pa

so predvsem nadležni v cevovodih, ki jih prav radi zamašijo. To se je v Borovnici tudi zgodilo.

Seveda nepoznavalci ali bežnemu poznavalcu »vodne« tematike niti niso znali vsi zapetljaji in vse težave pri zagotavljanju osrednjega vodonosnega sistema mestnega vodovoda z okrog 116 lokalnimi vodnjaki. Znano pa je, da se Ljubljančani in okolišani oskrbujejo s pitno vodo iz podtalnice v prodnih naplavinah Save in Iške. Seveda pa je ta podtalnica zaradi vse hujše onesnaženosti Save – vse bolj ogrožena!

Skozi skrivnosti hidrogeoloških kart ljubljanskega podzemlja nas je popeljal sodelavec Geološkega zavoda Ljubljana Zvone Mencej. Nekatere misli Zelenih pa smo pobrali na tem in onem sestanku, kjer je tekla beseda tudi o pitni vodi.

Če smo že uvodoma omenili med potencialnimi onesnaževalci ceste in tovarne pa tudi nekatere druge vire, velja dodati, da strokovnjaki vse glasneje opozarjajo, da se utegne zgoditi (če bi kateri od omenjenih onesnaževalcev tudi dejansko onesnažili talnico), da bo treba opustiti črpanje vode iz večjega števila vodnjakov na Ljubljanskem polju (kakor npr. na Jarškem Brodu in v Klečah). Več ali manj je javnosti tudi znano, da ostaja rezervni vodni vir za naš osrednji vodni sistem podtalnica Sorškega polja. Prav za to podtalnico pa zlasti zeleni, med njimi tudi bolj seznanjeni, opozarjajo, da je že močno onesnažena in je torej njena uporaba z oskrbo s pitno vodo vse bolj vprašljiva. Vodarji sicer govorijo o sanacijskih ukrepih v varstvenih pasovih vodnjakov, precej je bilo tudi že govora o čiščenju reke Save, kar bi

vse zmanjšalo stopnjo onesnaževanja, kljub vsemu pa to, kot kaže, vendarle ni pravi rezervni vir.

Novejše hidrološke raziskave Ljubljanskega barja in njegove širše okolice ponujajo nove možnosti za zajemanje precejšnje količine pitne vode nedaleč od Ljubljane. V minulih šestih letih je ljubljanski geološki zavod opravil v ta namen vrsto raziskav na Ljubljanskem barju. Na dan so prišli novi podatki o prodnih zasipih in vrtine so dokazale, da leži pod jezerskimi glinami na večjem delu Barja obilen prodni nanos, v kate-

nila kazati ob pretiranem črpanju te vode večja posadnja tal. Drugi spet na osnovi že pridobljenih podatkov menijo, da nepretirano črpanje vode iz globin ne bi povzročalo večjih posadanj. Slednji namreč menijo, da je treba upoštevati, da se tudi globinska voda, čeprav zelo počasi (v 50 letih) vendarle pretaka. Odtoka proti jugovzhodnemu obrobju Barja in naprej. Zato se novejše raziskave nagibajo k mnenju, da bi kazalo osrednji vodovodni sistem povezati tako, da bi zajel večje lokalne vodovodne sisteme skupaj s centralnim in vrhniškim centralnim vodovodom ter vključil nekaj globokih vodnjakov.

Za dolgoročnejsko oskrbo Ljubljane se največkrat omenja akumulacija »Vrbica«. Predvidevajo, da bi lahko s to akumulacijo pridobili okrog 200 litrov vode na sekundo; manjše akumulacije pa naj bi bile na Božni, Zelimeljski, Prušnici in Borovniščici. Seveda o črpanju podtalnice in globinske vode ne bo mogoče razmišljati parcialno. Najbrž bodo morali strokovnjaki, ki zagovarjajo eno ali drugo teorijo, stopiti skupaj in se skupaj odločiti za optimalno, morda kombinirano možnost.

Najbrž bomo danes težko našli strokovnjaka, ki bi si upal kompetentno in glasno odgovoriti na vprašanje, ali v Ljubljani še pijemo neoporečno vodo. Namigovanja in opozorila pa dajejo slutiti, da najbrž popijemo že marsikaj, in da je bil velik hrup okoli Krupe v Beli krajini najbrž šele vrh ledene gore, njegovo nadaljevanje je bilo Ptujsko polje, slediti pa utegnemo ostali, na drugih poljih...

Ne smemo pozabiti, da je velik delež Slovenije prekrit s kraškim svetom, ta pa je preluknjan kot švicarski sir in vode imajo na takšnem terenu popolnoma svoja pota. Umazanija, odplake, nevarne snovi – vse to teče skozi podzemne kanale in jaške ter se nalaga daleč od izvirov onesnaženja. Zato danes strokovnjaki sicer z vso resnostjo opozarjajo na nujne sanacije in odstranjevanje najnevarnejših virov onesnaženja, hkrati pa priznavajo, da še ni mogoče dejansko oceniti (če bi ta hip ponehalo vsakršno nadaljnje onesnaževanje), koliko tega se je že nabralo v zemlji, koliko tega spirajo vode, odnašajo drugam in kopičijo na drugih mestih. Takšno razmišljanje brez številnih opravljenih raziskav nam torej malo koristi, veliko bolj pa nam bo vsem skupaj v korist, če bomo javno razgaljali tihotapske odlagalice smrtonosnih kemikalij, tiste, ki spuščajo v studence, potoke in vodnjake strupene odplake in fekalije...

Kdor pogosto hodi po svetu, dobro ve, da se lahko v velikih evropskih mestih napiješ sveže vode le še iz kupljenih steklenic. Upajmo, da bomo pri nas čas do takšne žalostne potrebe z življenjsko tekočino – podaljšali vsaj še za nekaj let.

B. Ž. J.

»Sestop« za preživetje

Veliko je bilo zadnje dni izrečenega in napisanega o kongresu madžarske Socialistične delavske partije, ki je na koncu kongresa ostala samo Socialistična stranka. To tako zanimanja je kongres vzbudil predvsem zato, ker je šlo za prvi v zgodovini, sestop z oblasti kakšne komunistične partije v Vzhodni Evropi. Sestop ene od tistih partij, ki so se (ali pa so jih, tak je madžarski primer) postavile na posvečeni oder za vse večne čase. Večnosti je bilo konec po dobrih štirih desetletjih.

Kongresu Socialistične delavske partije so Madžari na hitro prilepili vzdevek »pogreb komunistične partije«. Tak vzdevek velja le delno. Zgolj v toliko, kolikor na koncu kongresa komunistične partije ni bilo več, rodila pa se je nova Socialistična stranka. Stare partije v resnici niso pokopali. Na kongresu so jo preimenovali, ji nadelo novo obleko in vsaj na videz tudi novo vsebino, vse skupaj pa je bilo namenjeno ponovnemu vstajenju, preživetju doslej vladajočega razreda, ki se je zavedel, da ga bo zgodovina odvrkla v pozabo, če se ne bo prilagodil novim časom. Madžarski komunisti so zavrgli staro ime in sestopili z oblasti kot boljševiška partija samo zato, da bi ostali na oblasti, vsaj blizu oblasti, vsaj v koaliciji na oblasti. Njihovo početje je bilo nedvoumno moder politični manevar, po kakršnem se utegne zgledovati še marsikatera komunistična partija na oblasti.

Tale kratka analiza madžarskega partijskega kongresa, ki gotovo ni daleč od prave resnice, se morda zdi precej enostavna. Saj navsezadnje tudi je enostavna, čeprav je bila pot do enostavne formule zapletena in ni

nujno, da bo njeno uresničevanje zares uspešno.

Zato, da so štiri desetletja vladajočo partijo lahko »sestopili«, se je moralo na Madžarskem zgoditi marsikaj. Janos Kadar, zdaj neslavna figura madžarske povojne zgodovine, se je moral lotevati reform in od njih odstopiti. (Najbrž mu delajo krivico, ko najbolj dogmatične boljševiške skupine uporabljajo njegovo ime za svoja na pol legalna gibanja). Karoly Grosz je moral odrinuti Janosa Kadarja in začeti bolj korenite reforme, ki so odprle vrata sedanjemu dogajanju. Karolyja Grosza so potem pozvali in odrinili dogodki, ki jih je sam sprožil. Valovanje, ki sta ga vsaj dopustila, če že ne v dobrih meri povzročila Kadar in Grosz, so izkoristili tisti partijski reformisti, ki so zrasli v Kadarjevi in Groszovi senci – Imre Pozsgay, Miklos Nemeth in Gyula Horn, ob njih pa še »reformator od zmeraj« Rezsoe Nyers. Človek, ki so ga koristno uporabljali vsi madžarski reformisti doslej. Najprej Imre Nagy, ki je moral zaradi poskusov »pomadžarjenja« madžarskega socializma umreti (Kadar bo ostal neslavna figura prav zato, ker je dal pokončati Nagyja), potem Janos Kadar, ki je Nyersa postavil v svojo najmočnejšo ekipo in celo v partijski politbiro in se ga znebil, ko je uvidel, da gre Nyers predaleč; potem še Karoly Grosz, ki je Nyersa spet pripeljal v partijski in vladni vrh. In se mu, na koncu umaknil na partijskem prestolu. Tako kot Grosz vendarle utegne tudi Rezsoe Nyers v zgodovini ostati zapisan le kot prehodna figura. Kot politik – reformator, ki je uspel povezati staro z novim in s tem omogočil mlajšim reformistom izvesti prav reforme in

se povzpeti na vrh, oziroma ostati neke pri vrhu, odkoder bi stara partija popolnoma izginila ob prvih svobodnih volitvah. Nyers je politik iz stare socialdemokratske stranke, vzgojen tako, da ob vseh reformističnih težnjah vendarle zmeraj išče nekakšno ravnotežje. To ga je tako dolgo obdržalo pri vrhu in prav to ga bo na koncu, ko bo politična slika Madžarske drugačna, kot je bila skoraj pol stoletja, tudi odneslo.

Rezsoe Nyers je namreč zelo veliko prispeval, da se je v budimpeštanski kongresni palači sploh zgodil preobrat iz boljševiške v novo socialistično stranko, hkrati pa mu utegnejo v prihodnje marsikaj očitati, ker je na kongresu storil vse, da partija ne bi popolnoma razpadla in da so ostali skupaj reformisti in centristi. Ozko, partijsko gledano, je to morda celo pozitivno. Prihodnje volitve (najbrž že v začetku prihodnjega leta) bodo pokazale, ali je bil Nyersov manevar pravi, koristen za preživetje partije. Nyers je spodbujal kompromise, vplival na Pozsgaya in njegovo skupino, da so se odrekli preveč radikalnih stališč; dosegel, da je končni dokument kongresa »nekaj vmes« med Pozsgayevim predlogom novega programa in tistim, za kar so se zavzemali centristi. Nekaj torej, kar so nekako sprejeli vsi, prav povsечи pa ni nikomur. Tak kompromis utegne biti hudo nevaren. Če bodo volilci ocenili, da gre zgolj za preobleko in boj za preživetje, jo bodo bivši komunisti, zdajšnji socialisti-socialdemokrati slabo odnesli. Pred kongresom so v partiji izračunali, da bi partija, taka kot je bila, na volitvah dobila kvečjemu 17 ali 18 odstotkov glasov, reformisti skupaj s centristi (se pravi današnja koalicija, zbrana v Socialistični stranki) pa morda neke med 20 in 30 odstotki. Manj kot tretjino, pa še vedno dovolj, da bi ostali v vladni koaliciji, mogoče celo kot najmoč-

nejša posamezna stranka. Reformisti so še vedno prepričani, da bi sami, brez centristov in kompromisov z njimi, zbrali več kot tretjino. Vse to so zgolj računic, računi brez krčmarja, opletanje z abstraktnimi številkami.

Vse stranke – Socialistična bo po novem le ena med njimi – bodo odvisne od volje volilcev, vse skupaj pa bo še kako odvisno od razmer na evropskem vzhodu in v Evropi nasploh. Od tega, kako se bo do Madžarske obnašala še dočetrarjerna (ali res lahko govorimo v preteklem času?) gospodarica Moskva, od tega, kako na široko se bodo Madžarom odprle mošnje Zahoda. In še od marsičesa.

O madžarskem partijskem kongresu je bilo res veliko napisanega in izrečenega. V znanosti sprememb so v večini teh pisanj in izrečenih komentarjev nekako ostale ob strani takoimenovane zdrave sile, ki jim tudi na Madžarskem pravijo zdrave sile. Bile so epizodne, zato jih nihče ni veliko omenjal. Najbolj dogmatični so ustanovili svojo, na pol legalno stranko, imenovano Komunistična partija, ki volitev ne bo preživela. Ostali, z Groszom in bivšim partijskim ideologom (veljal je celo za reformista v nekdanjem razmerju sil!) Berecsom na čelu, se še ne dajo, vendar se utegnejo v prihodnje (zato, da ne bi padli v pozabo) priključiti novi socialistični stranki. Z njimi bo šlo v nove tokove najbrž še zelo veliko partijskega aparata. Tistih, ki so in še vedno močno nasprotujejo spremembam, vendar zanje ni prostora v strukturah izven nekdanje partije. Prav zaradi takih bo šele prihodnost pokazala, koliko je madžarski kongres prinesel zares novega in koliko je bil samo manevar za preživetje. Moder manevar, ki ga utegnejo marsikje še posnemati.

Tone Hočevar

Kdo vse se poslavlja in odhaja

Pristojni ljudje izjavljajo, da »glasnost« proizvajajo čudeže tudi na področjih, ki so vse do nedavnega veljala za nedostopna, npr. na vojaškem in obveščevalnem področju. Nekaj povsem običajnega so postali medsebojni obiski obrambnih ministrov dveh super sil ter njihovo ogledovanje ustanov in objektov, ki so skoraj nedostopni celo lastim državljanom. Američani vibijo svoje uniformirane sovjetske kolege naj si ogledajo naprave, kjer razvijajo »vojno zvezd« – to so laboratoriji v Los Alamosu in poligon San Juan Capistrano. Še pred nekaj leti pa je bila po Reaganovem mnenju »vojna zvezd« edina zanesljiva obramba pred komunističnim »cesarstvom zla«!

Vse se spreminja! Nihče si ni mogel zamišljati, da se bodo za zeleno mizo v zaupnem razgovoru srečali predstavniki ameriške tajne službe CIA in še bolj skrivnostne sovjetske KGB. Sestali so se v Santa Monici, mondenem predmestju Los Angelesa na kolokvij (znanost) o boju proti mednarodnemu terorizmu, pojavu, ki že dolgo vznemirja ZDA, zdaj pa vsebolj tudi SZ! Mesto Santa Monica se imenuje po materi in duhovni voditeljici samega sv. Avgušтина, enega od štirih očetov in filozofov latinske cerkve. Sv. Avgustin je na prigovarjanje matere Monike zavrnil menihjsko sekto, katere pripadnik je bil, in njena sektaštvu ter se odločil za krščansko modrost in strpnost. Zdjaj so tako ravnali – med sebojnim sovraštvom prepojenih služb.

Poznavalci pravijo, da so se predstavniki CIE in KGB dogovorili še o marsičem, izgleda pa, da se bodo lahko še dogovarjali. V SZ celo Lenin ni več nedotakljiva svetinja. V neki oddaji moskovske TV so voditelja oktobrske revolucije obtožili, da je »začetnik rdečega nasilja«. Stalin je menda ta teror in diktaturo samo dopolnil in pripeljal do vrhunca.

Voditelja oktobrske revolucije – njegovemu balzamiranemu truplu na Rdečem trgu se še vedno klanjajo milijoni – kritizirajo celo člani partije, ki jo je ustano-

vil. Pravijo, da »ni bil nezmotljiv«. Njegov nauk da sta ovrgla tako praksa kakor tudi čas, pravijo nekateri partijski teoretiki. »Lenin je govoril, da bo naraščanje storilnosti dela odločilna premoč socialističnega sistema nad kapitalističnim sistemom, danes pa vidimo, da je Zahod daleč pred nami, pa ne samo na tem področju,« je v Komsomolski pravdi pisal akademik Oleg Bogomolov, ekonomist iz širšega kroga sodelavcev Mihaila Gorbačova. »Življenjska raven delavcev na Zahodu je nekajkrat višja kot v socialističnih državah. Brezplačne šole, zdravstvene usluge ali pokojnine niso brezpogojni dokaz premoči socializma, saj so te osnovne socialne pravice na Zahodu bolj in obsežneje zajamčene«.

Deputat v vrhovnem sovjetu, ekonomist Gavril Popov, ima za greh oktobrske revolucije podružbljanje lastništva. »Danes je prvo in najpomembnejše sredstvo v boju proti krizi socializma oziroma krizi v socialističnih državah – denacionalizacija lastništva,« meni Gavril Popov in posredno ocenjuje, da je Lenin kriv, ne glede na vse težave in ovire, v katerih se je znašel, da se sovjetska družba ni usmerila v vode politične in gospodarske demokracije.

Sodobna SZ ni gluha za opozorila in izkušnje. Komisija za partijsko graditev in kdroska vprašanja CK KP SZ je predlagala ukinitve »nomenklature«, to je seznama političnih, gospodarskih in družbenih funkcij, po katerem je partijski aparat gradil svojo praktično neomejeno oblast. Če bo predlog sprejet, bo to pomenilo začetek globokih sprememb v sami partiji, prvi korak k demokratizaciji in opuščanje administrativno-centralistične kadrovske politike.

Ustrezna komisija CK sovjetske partije se je odločila za načelo alternativnosti pri volitvah kadrov za pomembna gospodarska, politična in druga delovna mesta. Razvijati je treba demokratične pravice volilnih teles in jim pustiti možnost, da sama volijo svoja vodstva. Svetujejo opustitev se-

dajanje prakse, ko mora nek voditelj premagovati vrsto stopnic, preden se mu ponudi prilika, da prevzame neko pomembno funkcijo. Predlogi komisije so se pojavili v času, ko je napovedan nov partijski kongres, ki bo prinesel spremembe ne le v politiki volitev kadrov, temveč tudi konkretne kadrovske spremembe na vseh ravneh, tudi najvišjih.

Na sestanku italijanske komunistične »vlade v senci« sta dobila generalni sekretar partije Ocheto in član partijskega vodstva Napolitano nalogo, da vzodnonemškemu veleposlaniku v Rimu sporočita »najglobljo zaskrbljenost« italijanske partije zaradi položaja v DR Nemčiji. Tam se že širio govorice, da je Honecker na kraju svoje politične poti, in da ga bo njegova lastna partija žrtvovala, da bi »rešila že izgubljene« pozicije.

Prvo novico o možnem padcu vzhodnonemškega partijskega in državnega šefa je objavila zahodnonemška televizija in se sklicevala na ameriško poročevalsko agencijo, ta pa na »najožjo Honeckerjevo okolico«. Razloge za nezaupnico je objavil bonnski General Anzeiger. Na prvem mestu je omenil Honeckerjev referat na proslavi 40-letnice DR Nemčije, v katerem je pretirano pozitivno prikazoval razmere v državi, kar je razjezilo prebivalstvo in sprožilo nezadovoljstvo v partiji sami. Najhuje pa je, pravijo poznavalci, da Honecker res verjame v tisto, kar je govoril. Zaradi tega mnogi funkcionarji vladajoče Enotne socialistične partije Nemčije menijo, da njihov šef »živi izven realnosti«.

Znamenje, da se nekaj premika v prid reformam in odpravljanju neznosnega statusa quo, vidi jo bonnski opazovalci v tistem, kar je prvi vzhodnonemški ideolog Kurt Hager izjavil za nek sovjetski časopis in kar je kasneje tudi prebral na vzhodnonemškem radiu. Hager je dejal, da je za DR Nemčijo zdaj glavna naloga izdelati natančno zasnovo za izpeljavo potrebnih obnov, kar zajema »aktivno sodelovanje prebivalstva pri reševanju družbeno pomembnih problemov in

nadaljnje izboljšanje informativne politike v državi«. V tem pozivu na svojevrstno vzhodnonemško perestrojko in glasnost je Hager povsem v nasprotju z navedenimi Honeckerjevimi stališči še dodal, da je treba odstraniti vse ovire, ki onemogočajo predvsem mlade ljudi, in da je treba bolj prislusniti razpoloženju prebivalstva.

Ozračje se spreminja, o tem ne gre dvomiti: Romunske meje, ki že sicer sodijo med najbolj zavarovane na svetu, bodo v prihodnje še bolj zastražene. Nove ukrepe za »zaščito meja« in onemogočanje ilegalnega prehoda iz Romunije v sosednje države, predvsem na Madžarsko in v Jugoslavijo, so objavili v najnovejši številki uradnega lista. Med drugim je predvidena podvojitev obmejne pasu na en kilometer širine, v katerem ni dovoljeno sejati žit in kjer ni stalnih stanovaljskih naselij, zidava zaščitnih objektov in alarmnih naprav ter večja pooblastila graničarjem za uporabo strelnega orožja.

Najprej so začeli postavljati ograjo na meji z Madžarsko zaradi vedno večjega vala beguncev, vendar je bil pritisk svetovne javnosti tako močan, da so akcijo opustili. Z novimi ukrepi zdaj težijo k istemu cilju, vendar na veliko širšem področju. Vojak na meji lahko uporabi orožje »če ga napadejo, ko je v službi«. Dopolnilo o varovanju meje še pravi, da je treba vzdolž meje opraviti »potrebna zaščitna dela«, postaviti znamenja in naprave za alarmiranje. Globina pasu ob meji, v katerem je kontrola najstrožja, je na medji z Madžarsko 47 km, na meji z Jugoslavijo 35, z Bolgarijo 20 in z SZ 33 kilometrov.

Bukarešta si prizadeva dokazati svojo vsestransko proletarsko solidarnost, predvsem v odnosih s Poljsko. Spremembe na Poljskem so naletele na različne ocene po svetu, še posebno pa v državah vzhodnega bloka, kjer se je izvrstilo vse – od odobravanja, ki je prišlo iz Budimpešte, od začetnih opozoril do razumevanja iz Moskve, od ostrih obsodb iz Prage in Berlina ter do poziva iz Bukarešte članicam varšavskega sproazuma »za skupno akcijo, s katero bi rešili resen položaj na Poljskem v ime-

Stara tovariša, vendar kljub temu tekmeča. Erich Honecker (na levi) je izrinil predsednika vlade Willija Stophja z mesta predsednika državnega sveta. »Rdeči Prus« Stoph (na desni) se pojavlja kot zaščitnik tistih, ki vse bolj kritizirajo partijskega in državnega voditelja Honeckerja.

nu obrambe socializma in poljskega naroda«. Romunija, država, ki ni hotela sodelovati v invaziji na Češkoslovaško leta 1968, je tokrat zahtevala intervencijo, ki naj bi preprečila, da bi »delavsko-kmečka oblast prišla v roke reakcionarnih krogov«.

Kljub izjavi poljskemu veleposlaniku, da se ne želi vmešavati v poljske notranje zadeve, je Ceausescu negativno ocenil namen Poljakov, da bodo izvršno oblast prenesli na predsednika vlade iz vrst »Solidarnosti« in meni, da je takšna odločitev »v nasprotju z znanstveno revolucionarno zasnovano graditve socializma ter koristi le najbolj reakcionarnim imperialističnim krogom«.

Kritiki vodstva poljske partije ne morejo razumeti, da se je končalo neko obdobje, in da bi partija, če bi izvajala drugačno politiko, umrla zaradi izgubljenosti ali pa v spopadu z močno družbeno eksplozijo,« je pred nedavnim poudaril šef poljske partije Rakowski. S tem je odgovoril na napade članstva na vodstvo partije, ker se je odločilo za tvegane politične in gospodarske spremembe, ki so pripeljale do znane okrogle mize in njenih posledic: volitev in prepuščanja oblasti. Toda, njegov odgovor je bil brez dvoma namenjen tudi kritikom od zunaj, med katere so se uvrstili romunski tovariši.

Novi šef poljske vlade Mazowiecki se je vključil v takšno politično razmišljanje in že v svojem prvem nasotpu pred parlamen-

tom izpustil iz svojega govora vsak triumf ter v skladu z realnostjo poljskega geopolitičnega položaja poudaril, da odpiranje Poljske v svet »ne pomeni zavračanja dosedanjih zvez in obveznosti. Če ponavljamo, da bo nova vlada spoštovala zavezniške obveznosti Poljske, to ni taktična, pomirjujoča poteza,« je dejal Mazowiecki. »To izhaja iz našega razumevanja državnih interesov Poljske in analize mednarodnega položaja. Če bo prišel dan, v katerem evropska varnost ne bo več zahtevala vojaških blokov, se bomo brez obžalovanja poslovili od njih. Verjamemo, da bo ta čas prišel«.

V precej akvarelnih, zabrisanih barvah slikajo na Češkoslovaškem svoj pogled na sedanja dogajanja. Proslavili so 45. obletnico ustanovitve svoje armade in postavili spomenik generalu Svobodi kot vojaku, ne pa politiku. V zvezi s proslavo 40-letnice DR Nemčije pa so v Pragi poudarili, da je ta država »pomemben dejavnik miru in socializma«. To je običajna formulacija, ki jo uporabijo vsakokrat, ko je treba prikazati lasten položaj na mednarodnem prizorišču. Vidneje kot številni članki je učinkovala fotografija s proslave v Berlinu: Mihail Gorbačov in šef češkoslovaške partije Miloš Jakeš sta na vsaki strani gostitelja Ericha Honeckerja. To naj bi bilo pojasnilo, dokaz silno dobrih zvez med Prago in Moskvo ter Prago in Berlinom.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Dolarji za Franjo iz daljne Avstralije

V idrijskem gradu, ki so ga zaradi bližnje 500-letnice mesta končno le začeli obnavljati, sem obiskal Sama Bevka, ravnatelja idrijskega mestnega muzeja, ki drži v svojih rokah vse niti sanacije in obnove znamenite partizanske bolniš-

nega muzeja je bil vidno presenečen, ko je zvedel, da je glas o katastrofi bolnice Franje, njeni sanaciji in obnovi prodrli celo v daljno Avstralijo. Zaprošil me je, da se doslej najbolj oddaljenemu darovalcu za obnovo Franje prisrčno zahvalim in ga toplo pozdravim.

S temi vrsticami izpolnjujem dano obljubo.

Partizanskemu soborcu se zahvaljujem za čestitko in ga obenem z dobrimi željami iskreno vabim, da za bralce

Valentin Breclj
12 Bent St. MACDON 3440 Vic. Australia

\$30.- za obnovev naročnine TV-15
\$20.- za obnovev bolnice Franja

Hvala vam za redno posiljanje TV-15

Čestitamo Komisariju Sime!

Valentin Breclj

nice Franje. Izročil sem mu dvajset avstralskih dolarjev in mu, močno začudenemu, pojasnil, da je to prispevek starega slovenskega partizana, ki ga je življenje vrglo celo v daljno Avstralijo, za obnovo bolnišnice Franje.

Darovalec je Valentin Breclj, ki sedaj živi v državi Victoria v južni Avstraliji. Na svojo staro domovino in njen boj za osvoboditev, v katerem je sodeloval kot partizan, ni pozabil, saj je dolgoletni naročnik borčevega glasila TV-15, ki ga redno prejema celo v oddaljeno Avstralijo.

Tako je zvedel tudi za nesrečo, ki je januarja letos prizadela bolnico Franjo. V pisnu uredništvu TV-15 je za obnovo Franje priložil 20, za naročnino TV-15 pa 30 avstralskih dolarjev. Uredništvo me je zaprosilo, da prispevek za Franjo izročim Mestnemu muzeju v Idriji, kjer se stekajo vsi prispevki za obnovo Franje.

Ravnatelj idrijskega mest-

TV-15 napiše nekaj vrstic, še zlasti o tem, kako v daljni Avstraliji sprejema in doživlja dogajanje v naši ožji in širši domovini.

Poklicni polivalec gnojnice

Mihajl Kertes je za usluge, ki jih je bil storil Miloševiću v vojvodinski jogurni revoluciji, po velikih predhodnih zapetljajih končno le postal član predsedstva SR Srbije.

Ker ne mine teden, da ne bi zlihl golido gnojnice na Slovenijo in njeno vodstvo, pri čemer stalno uporablja primitivni trik »o dobrem narodu in slabem vodstvu«, sem dobil vtis, da so mu v srbskem predsedstvu dodelili delovno področje »Napadi na Slovenijo«.

V skladu s to nalogo je tudi Kertesov govor v ladjedelnici Tito:

»Dogodki v Vojvodini so bili rezultat volje ljudstva, ne pa gibanja razgretih posameznikov. Šli smo na ceste, ker so bile institucije sistema blokirane in popolnoma nepropustne za drugačne ideje. Občudoval bi jih celo Pinochet, ker so morali v Vojvodini vsi, od članov golobarskih društev in ribiških zadrug pa vse do predsedstva, skozi svojevrsten avtonomistični filter.

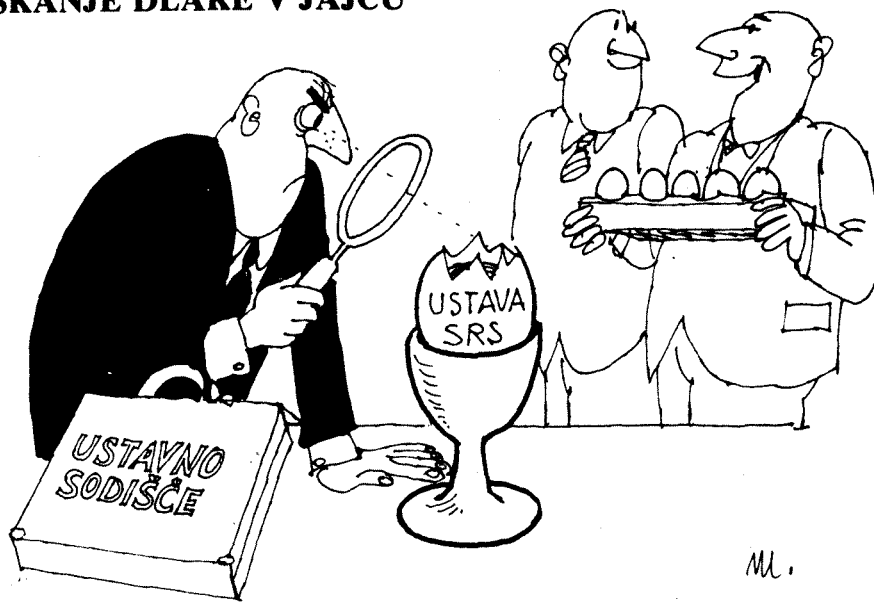
Tvorci veleizdaje so voditelji Slovenije, na Kosovu pa so bili samo izvrševalci. Zdaj, po dogodkih v Vojvodini in na Kosovu, so idejni tvorci ostali sami, brez podpore in zunanjih sodelavcev iz obeh pokrajin. Zato so se tudi lotili sprejetja šestih prismojenih amandmajev. Le-ti niso izraz avtentične volje slovenskega naroda, ker iz te republike prihaja v predsedstvo Srbije veliko pisem od navadnih ljudi, ki se z njimi ne strinjajo.

Slovensko vodstvo si vztrajno prizadeva »naučiti« svoj narod, kako naj misli. Zato je tudi razumljivo, da vse ideje in predloge iz Srbije vnaprej zavrača in kvalificira kot nevarne, vse to pa počne z namenom, da bi ljudstvo v svojem okolju prestrašilo in upravičilo svojo separatistično politiko. To podtikanje se nanaša tudi na domnevne napade na Tita v Srbiji.

Kertes, zvest svojim preizkušenim mitingaškim navadam, tudi tokrat ni postregel prav z nobenim argumentom v prid svojim trditvam. Sicer pa dokazi in argumenti niso preveč močna stran tudi v govorih njegovih kolegov iz srbskega predsedstva in seveda tudi njegovega predsednika Slobodana Miloševića.

Že zdavnaj sem prišel do prepričanja, da s Kertesom sploh ni mogoče kakršna koli polemika, ki bi upoštevala le argumente, brez klevet in laži. O tem sem se spomnil starega slovenskega pregovora: »Laže kot pes teče...«

ISKANJE DLAKE V JAJCU

— Še dobro, da je s prvim tako zaposlen, sicer bi morda našel kakšen klopotec...

KARIKATURA: Milan Maver

Nepotreben trud

Zvezno ustavno sodišče je določilo, da bo skladnost sprejetih dopolnil slovenske

ocenil sodnik Miroslav Stijović iz Srbije. Zvezno ustavno sodišče bo po precej zapletenih postopkih o svoji oceni (ne)ustavnosti dopolnil poročila zvezni skupščini.

Človek bi pričakoval, da bo ustave z zvezno pregledal in

sodišča pripravil k molku vse »kritike« slovenskih dopolnil. Da še zdaleč ni tako, priča naslednji najnovejši primer.

Beograd, 11. oktobra (Tanjug) — Spornih šest ustavnih dopolnil SR Slovenije, ki jih je prejšnji mesec sprejela slovenska skupščina, je v nasprotju z ustavo SFRJ in v škodo trajnim zgodovinskim interesom vseh naših bratskih narodov in narodnosti — tudi slovenskega. To je med drugim rečeno v sklepih odbora za splošno ljudsko obrambo in samozashito skupščine Beograda.

V zvezi s tem predlagam sodniku Stijoviću, da se po nepotrebnem ne trudi sam. Naloženo delo bo vsekakor lažje in tudi hitreje opravil, če prične k delu še preizkušene in ugledne strokovnjake za ustavno pravo iz odbora za splošno ljudsko obrambo in ljudsko samozashito skupščine Beograda...

Obletnica

Pred tremi leti, 18. oktobra sem začel redno pisati v TV-15. Ob tem majhnem jubileju si poleg dobrega zdravja in veliko dobre volje iskreno želim, da bi naš stari dobri TV-15 čimprej spet postal tehnik!

Vaš Sime

Spustimo uredništvo TV 15

Sem sin naše lepe matice in me mislim pridružit moji veri, pozdravljam vas "STRAYK" in mi zdaj, da je še redno pisane vas tednih izgubil sem našo polovico imom pa našo idealno živo matino in bom ponovno domov matičino ker pa je moja mati sedaj pohajra bi nas prosil, da bi od sedaj naprej sprejemali samo imena na JOŽE priimke in ulica pa naj ostane ista.

Vas tovarniško pozdravljam iz posebna pa politkomisarija
MLAVAR JOŽE
UL. 1. AVGUSTA 3 KRANJ "SINETA"

Odmevi

Pojasnilo Rastislavu Pahorju

Dne 30. 8. 1989 smo prejeli kritično pismo Rastislava Pahorja iz Opatije. V tem pismu, ki obsega več kot 7 normalno tipkanih strani, se pisec pritožuje zoper »obrekovalno huj-skaško« rubriko Politkomisar Sime zbira in komentira ter zoper urednikovanje in pisanje Zvoneta Kržišnika, še posebej za zoper uvodnik istega avtorja z naslovom Premišljevanje o Jugoslaviji (9. 3. 1989). Pahor je bil hudo do te mere, da je tu podpisane očital, da je »kar bolešno obseden s smrtnim sovraštvom do Jugoslavije«, da »njegovo pisanje prekaša celo ustaško in podobno propagandno gnojnico«, in da tako iz časopisa TV-15 »nastaja protiborčevska spaka«. Zato, meni Pahor, bi moral tak glavni urednik iz časopisa »izstopiti«.

Ker Pahorjevega pisma iz več razlogov nismo objavili — objavil pa ga je časopis »4. jul« — se je pisec pismeno pritožil na RO ZZB NOV Slovenije. V tej pritožbi se je dodatno obregnil še čez Kržišnikov članek »Pendrek novo mašo poje« (31. 8. 1989) in čez gloso »Obsojamo« istega avtorja (7. 9. 1989).

Na kratko o razlogih, zakaj Pahorjevih »polemik« nismo uvrstili v časopis:

1. Pisal nam je prav v času, ko zaradi stavke in pomanjkanja sredstev TV-15 dvakrat ni izšel.

2. Pahorjevo pisanje je skrajno dolgovezo. Presega vse količinske standarde naše rubrike Odmevi (kamor bi nemara sodilo). Pri najboljši volji nismo našli prostora, da bi ga lahko uvrstili v časnik. Večino svojega izvajanja namenja pisec citatom iz obravnavanih člankov (te pa so bralci TV-15, če so hoteli, prebrali že sami) in pogrevanju nekaterih tako splošnih, že tisočkrat povedanih resnic o NOB, da bi pomenilo povsem nedopustno zapravljjanje časopisnega prostora in denarja, če bi jih ponatisnili v Pahorjevi verziji še tisočkrat.

3. Ko pisec gostobesedno obsoja imenovane članke, ne polemizira z nobeno trditvijo ali argumentom v njih, temveč samo zmerja in psuje, kakor bi prirejal nek svoj zasebni miting. Takšnega neproduktivnega pisanja (ki za beroče občinstvo nima nobene objektivne vrednosti) Slovenci nismo vajeni že kar nekaj desetletij.

4. Pahorjev protestni članek je napisan v zelo slabi slovenščini; ne more biti naloga uredništva, da bi takemu prispevku posvečalo skrajno nujno obsežno lektorsko prizadevanje. Če pa bi ga vendarle lektorirali, bi nam pisec lahko očital, da smo ga nedopustno spremenili.

5. Presodili smo tudi, da je bilo načelu javnosti zadoščeno, ko je članek objavil »4. jul«. Ta objava nas je prehitela. Bilo bi neoriginalno, če bi jo ponatiskovali.

6. Kolikor nam je znano, so Pahorju zasebno odpisali s predsedstva RO ZZB NOV Slovenije in mu tako po njegovi želji »uradno« potrdili, da so seznanjeni z njegovimi zamerami.

7. Če bo Pahorju kaj odleglo, naj še pove-mo, da je Kržišnik konec junija iz TV-15 že »izstopil«, kajti odšel je v pokoj. Če v uredništvu še nekoliko dela, je bil k temu prisiljen zato, ker TV-15 ni takoj našel novega urednika. Že v nekaj dneh bo ta zadeva dokončno urejena.

V imenu uredništva TV-15
Zvone Kržišnik

Pozabljeni pomniki NOB, ki so izgubili svoj prvotni videz

V 32. številki TV-15, dne 16. avgusta 1989, je izšel članek izpod peresa Lenarta HORVATIČA z naslovom »POZABLJENI POMNIKI NOB, KI SO IZGUBILI SVOJ PRVOTNI VIDEZ«. Komisija za zgodovino pri občinskem odboru ZZB NOV Ljutomer je članek obravnavala in ugotovila, da so zlasti navedbe o ustanovitvi Okrajnega odbora OF za razkrižje — štrigovsko območje v nasprotju z argumentiranimi pričevanji, ki jih vsebuje monografija NOB »PRILEKJA 1941-1945«, zgodovinarja magistra Draga NOVAKA.

Glede upravičenosti spominskega obeležja, ki je bilo na zahtevo takratne okrajne organizacije ZZB NOV Murska Sobota odstranjeno iz Smolkovičevega mlina leta 1963, je bilo ustanovljena posebna delovna skupina v okviru RK SZDL Slovenije, ki mora ugotoviti dejansko stanje.

Komisija za zgodovino meni, da o istem dogodku ne moreta obstajati dve resnici, saj to meče slabo luč na naš narodno

osvobodilni boj, ki ga sprejemajo in kritično proučujejo mlajše generacije.

Ugotovitve delovne skupine o dogodkih v NOB na razkrižnem območju bomo v celoti objavili v TV-15.

Komisija za zgodovino pri OO ZZB NOV Ljutomer

Ustavni srh in solze

Kot borec, dolgoletni komunist, aktivist in novinar sem dan pred sprejemom naših ustavnih dopolnil doživljal pravo razočaranje ob misli na tiste krvave partizanske dni, na naše iskreno, resnično prijateljstvo z drugimi narodi in narodnostmi, na čase novinarstva v Črni gori in Kosovu... Zdaj pa, ko naj bi se to naše bratstvo še bolj utrdilo, so nam naši »bratje« pokazali zobe, pljunili nanj in na naše čustveno, zgodovinsko in ekonomsko sodelovanje. Kot toplo sonce v mrzlem partizanskem jutru me je ohrabila pesem »Prijetli obrodile so trte...«, ki so jo zapeli ob proglasitvi naših novih ustavnih dopolnil. Ganjenemu, srečnemu in pomirjenemu so mi po licih zdrknile solze...

Upam si trditi, da je glavni krivec za stanje, kakršno je danes, podivjana ihtavost z ostan-ki nekdanje nestrpnosti do drugih narodov, ki je dolga leta prihajala iz Beograda. Ker se ni nihče pravočasno uprl temu, so rezultati zato danes vidni.

Kljub vsemu pa moramo ohraniti upanje, da bomo lahko tudi kot svobodni bratje, neobvezno, skupaj utrjevali skupnost, za katero smo se vsi borili.

Karel Makuc

Vsak po svoje sta viharila viharje

Iz pogovora z Naniko in Tonetom Pipanovima iz Žalca

Dogovorili smo se, da se homo dobili in malo poklepeta. Tega je zdaj že kar precej časa. Čeprav sta upokojena, sta vsak po svoje še kar naprej aktivna: delata pri hčeri na posestvu, oba pa sta še vedno tudi športnika.

Ko sem pomislil na še mladostno tovarišico Naniko, po poklicu medicinsko sestro, sem se spomnil na Žalec, na čudovito Savinjsko dolino, prepolno bujnih hmeljišč, ki ji je pesnik prof. Fran Roš v »Pesmih svobode« takole zapel... Dolina ti lepa, vsa naša bila si, ko krčil se ti je v trpljenju obraz, ostala v zvestobi slovenska do dna si, ko nate se rušil sovražni je plaz...

(Pokojni prof. Fran Roš je bil eden glavnih in prvih organizatorjev vlaka »Bratstva in enotnosti«, op. pisca)

Ko sem se pogovarjal s Tonetom, pa sem v mislih zagledal naš Kras. Od daleč so prihajali Kosovelovi stih:

»... Tako grem jaz, tako gre vsak,

Kodor čuti cilj v daljavi:
Če usoda ustavi mu korak,
on se ji zoperstavi...

Ko je umiral sredi sanj, je pel o soncu, mladosti, življenju in upal v svetlejšo prihodnost svojega ljudstva, ki se bo prerodilo v trpljenju in vrglo s sebe sužnji jarem.

»Taki smo Kraševci,« je trdil in hkrati mehko dejal Tone, ko sem ga končno le našel doma. Trda zemlja daje trde, zdrave in odločne ljudi »Zdaj imam nujen opravke, čez dobro uro bom doma. Ti pa se tačas zapelji v Podlog k Sedminku; tam žena pomaga, hčerka in zet sta v službi, sezonce imajo v hmeljišču pa majhno vnučko...«

Podlog je tipična dolga savinjska vas z razpotegnjenimi kmečkimi domovi. Eden izmed nekdanjih furmanov na cesarski cesti Dunaj-Trst je bil tudi iz Podloga. Podložani so pridno podpirali partizane, ki so bili zbrani predvsem iz

Spodnje Savinjske in so imeli štab na Ponikvi nad Žalcem: aprila 1944 je bil tukaj ustanovljen okrajni odbor OF Žalec, tukaj se je z Nemci spopadla Tomšičeva brigada, v varnih skrivališčih pa so bili bunkerji za lažje ranjence. Dober kilometer severno od Ponikve je znani zaselek Podkraj, katerega vaščani so bili v času NOB izredno dejavni. Prva skupina OF je bila osnovana že leta 1941.

No, v Sedminkovi kuhinji je bilo ob mojem obisku izredno živahno. Za pravo kmečko mizo so sedele sezone, ki jim je stregla mama Nanika. Pred leti nam je kot medicinska sestra stregla v zdravstvenem domu v Žalcu, zdaj pa se kot mlado dekletko vrti v kmečki kuhinji. Najinemu pogovoru prisluhne tudi šestletna vnukinja Mojca.

»... Daleč je ta čas, a meni se še vedno zdi, kot da se je zgodilo včeraj. Res je, Žalčanka sem, Sušteričeva. Oče je bil starosta sokolov, solunski borec, ravnatelj banke in zaveden Slovenec. Tudi z bratom sva bila vzgojena v takem duhu. Brat Uroš je danes predsednik sveta social-demokratske stranke. Oče je bil zelo razgledan in je napovedal, da nas čakajo hudi časi, ko bo Hitler svoje kremplje zasadil v našo lepo domovino. Ko so Nemci res prišli, so začeli vse sumljive družine seliti, našo med prvimi. Nemogoče je opisati, kako se počuti trinajstleten otrok, ko zagleda tiste zastrašujoče obraze s puškami, brzostrelkami, pištolami. Očeta in brata so že prej zaprli v Stari pisker. Naložili so nas v »marico« in nas poslali na

ravnost v Maribor, v zbirno taborišče, kjer sta se nam pridružila še oče in sin. Nato so nas spet nagnali v živinske vagonce. Kam? Proti vzhodu!

Celo se ji je orosilo, v jasnih zelenomodrih očeh so se ji zaiskrile solze. Prisedla je k vnučki in jo pobožala.

»Veš, Mojčica, tako je bilo. Pa dedek je tudi preživel hude čase...«

Nanika Pipan

»Babica, kajne, da ne bo več vojne?« se je punčka privila k ljubeči stari mami.

»Ne bo, seveda ne bo...« je odgovorila in se spet zamislila. »Kolesa transportnih vagonov pa so drdrala, drdrala... Slavonski Brod, Arandželovac, Paračin... Nato prihod. Reči moram, da so nas v Srbiji lepo in prijazno sprejeli. Prav zato današnjega nesporazuma med Srbi in Slovenci ne morem razumeti.«

Videl sem, da med pripovedjo premišljuje, kaj vse mora še pospraviti, zakaj tudi

v kmečki kuhinji dela ne zmanjka.

»Veste, o vsem, kar se je v Sloveniji dogajalo, smo bili poučeni. Vedno sem se tiho spraševala: Kdo živi v našem stanovanju? Brat je v Paračinu hodil v gimnazijo, jaz pa nisem hodila v šolo. Šele po vojni sem končala šolo za medicinske sestre... Leta so tekla, bila sem že skoraj štiri leta starejša, ko smo s tovarnim vlakom spet pridrdrali v naš rodni Žalec, na našo veliko žalost – brez očeta... Dom pa prazen, do kraja izropan...«

Zdaj so ji iz oči privrele solze in vedel sem, da je treba

Anton Pipan

oditi. Ko sem se vračal, so me spremljali stih: »... Neslišno vrte se časovna kolesa, nam kronike pišejo, kakšen je čas, čuda prihajajo izpod peresa, dela in trudi se vsak izmed nas...« Mehkoba Savinjske se meša s trdoto Krasa.

»V stari Jugoslaviji smo živeli pod Italijani,« govori Tone s primorskim naglasom, medtem ko toči pravo kraško vino. »Kaj naj ti povem o svojem življenju? Kosovela beri, pa boš vedel, kakšna je moja krajina!«

Vse na njem je živahno: kretanje, oči, govor... Ko

spregovori o fašistih in Musoliniju, ki se je dolga leta zastoj trudil, da bi Slovence poitalijančil, stisne pesti. Italijanska oblast je trgovce opozarjala, naj ničesar ne kupujejo od Slovencev. Na tako težavni zemlji je bilo težko veliko pridelati, toda z dobro voljo in pridnimi rokami je nekaj le kanilo. Često je prišlo do prave »bitke«: mi golroki, nasproti nam pa oboroženi financarji, žandarji. A slovenski jezik smo gojili, to pa! Po skrivnih poteh je iz Slovenije prihajala literatura. Od takrat, ko sta moja brata pobegnili v Slovenijo, smo veljali za protiitalijanske elemente.

Takoj po razpadu sva s prijateljem Marjanom odšla v vrste tamkajšnjih partizanov. Pa kaj kar govoriva, pijva naše primorsko vino! Na zdravje!»

»Tone, na zdravje!« sem mu nazdravil.

»Ko smo slišali hrumenje nemških tankov, smo tekali od vasi do vasi in na ves glas kričali: Švabi gredo! Med nami in prvimi Švabi se je vnela bitka. Brat, jaz in še dva tovariša smo ostali živi. Eden je padel. Ko smo se vrnili domov, smo izvedeli žalostno resnico: Nemci so pobili vse, kar jim je prišlo pod roke. Od vsepovsod je bilo slišati: Halt! Mi pa nismo vedeli, kaj to pomeni.

E, dragi moj, Primorska je hudičevu nastradala. Včasih se spominim vseh podrobnosti, drugič spet ne. Vsi živeči primorsko kraški borci nosimo v sebi za debelo knjigo spominov.

Leta 1944 smo v naši hiši izkopali bunker, v katerem se je skrival obveščevalni center 9. korpusa. V njem sem tudi sam sodeloval. Nikoli ga niso odkrili. Takrat sem začel delati v varnostni službi, ki sem ji ostal zvest do upokojitve; služboval sem po vsej Jugoslaviji, pristal pa sem v Žalcu, kjer sem srečal mojo ljubo Naniko, ki mi je rodila hčerko,« je končal pripoved Tone.

Še in še bi lahko pisal o tem, kako sta tudi kot upokojenca dejavna, o tem, koliko jima pomeni šport in lepo petje, o tem, da je bila Nanika med najbolj priljubljenimi medicinskimi sestrami... In čeprav miličnikov občani nimajo posebno v časti, je Tone vendarle izjema.

Oba sta prekoračila šestdeseto leto, vsak po svoje sta viharila skozi življenje, oba okusila vso krutost vojne, pri tem pa sta še vedno prava mladeniča.

Nanika in Tone, v imenu občanov občine Žalec vama s čašo savinjskega rizlinga in z dvignjenim kozarcem kraškega terana želim mnogo zdravih let!

Drago Kumer

Trenutek, ki bi bil lahko usoden

Kako blizu kroglji je bil Hitler

Današnji čas, v katerem se še vedno borimo za narodno neodvisnost, me spominja na mojo mladost. Ko sem obiskoval osnovno šolo, sem bil v mladinskem domu, dom pa je bil zelo klerikalno usmerjen. Bilo mi je 14 let. Šel sem se učiti obrti. Najprej sem bil pri nekem nemško govorečem mojstru in sem moral govoriti v njegovem jeziku. Ker mi to ni bilo všeč, sem uk pri njem po šestih tednih pustil. To je bilo prvo znamenje moje narodne zavednosti, kljub temu, da nisem bil vključen v nobeno slovensko organizacijo in še manj v SKOJ.

Moj drugi delodajalec je bil Čeh. Pri njem sem se tudi izučil obrti. No, kmalu je prišel usoden 6. april 1941. Z sovajencem sva (aprila 1940, na Hitlerjev rojstni dan) na protestanskem župnišču v Trubarjevi ulici v Mariboru od 4. uri zjutraj razbila izložbo, v kateri je bila Hitlerjeva slika. Policija me je našla, vendar me je orožnik le opozoril.

Prve dni okupacije sem se že oskrbel s pištolo. Takrat, v špalirju na Slovenski ulici,

ko je prišel Hitler gledat porušeni most čez Dravo, sem jo imel v žepu in držal prst na petelinu. Moja prva misel je bila: ali je to morda Hitlerjev dvojniki, ima morda na sebi neprebojni jopič ali...? Le tistega »nekoga« ni bilo, ki bi mi tedaj prišepnil: »Streljaj, kaj čakaš?«

Bojkotiral sem nemški jezik, govoril samo slovensko, čeprav sem v prostem času delal pri premožnejših, nemško usmerjenih delodajalcih. Tako se je bližal 11. 9. 1941, ko sem delodajalca (čehskega rodu) zaprosil za delavsko knjižico, češ da druge legitimacije za vožnjo v Ljubljano nimam. Vedel je, da bo zgubil zadnjega pomočnika, ki mu je urejal parke in celotno vrtnarijo, in dal mi je vedeti, da ve, da me ne bo več nazaj. Bil sem zaljubljen v njegovo hčer. Bila je zelo krhka, zato se nisem mogel odločiti, da bi jo povabil s seboj, pa sem ji v spominsko knjigo na prvo stran napisal verz: V Tvojem srcu ideal, kot kamen trden naj bi stal, da Sloveniji zvesta hči, ostaneš Ti do konca dni.

Mislim, da sem s temi verziji svoji ljubljenci najbolj dokazal svojo zavednost. Takoj sem se vključil v gibanje OF. Še prej, ko so Nemci zaprli mojega pomočnika, pa sem celo prostovoljno rinil v Meljsko kasarno, kamor so ga odpeljali, da bi z njim delil njegovo usodo. Ubili so ga v Jensenovcu.

V Ljubljani sem se takoj javil za odhod v partizane. Vendar pa sem na žalost stik z vezo izgubil in moj odhod je splaval po vodi. Kasneje sem dobil ukaz, naj se javim na RK za odhod na Dolenjsko. To sem tudi storil in bil tam vključen v organizacijo do prvega odhoda 17. decembra 1941, ki prav tako ni v celoti uspel. Maja 1942 mi je le uspelo priključiti se partizanom. V Dobropolje je prispel Dolenjski odred, ki se je kasneje preimenoval v ZDO. To je bila slovenska vojska: karkada, slovenska zastava s peterokrako zvezdo, kapa triglavka (poglejte – vse popolnoma slovensko!) Takrat še nisem vedel za odpor v drugih krajih Jugoslavije – vedel sem le, da se borim

Ob obisku v Mariboru 26. aprila 1941 je Hitler dejal: »Naredite mi to deželo zopet nemško«

za našo slovensko zemljo, za naš slovenski jezik. Tako je ostalo še po avnojskih aktih. V naslednjih letih so slovenske zastave s kap izginile, ostala je le še peterokraka zvezda: tedaj smo že začeli govoriti o bojih bratskih jugoslovanskih narodov. Vendar smo mi ostali na svoji zemlji in se borili za slovensko ozemlje do osvoboditve, kljub temu da smo imeli ne-

kaj dobrih ljudi, poslanih iz Vrhovnega štaba NOV in POJ. Leta 1942 se je že pojavila prva enota vaše straže, kasneje legija smrti, mi smo jim rekli belogardisti. Ko so prišli na oblast Nemci, so se pričeli imenovati domobranci. Tu so še bili Mihailovičevi četniki in drugi. Tako smo se za narodnostno svobodo borili partizani, za versko svobodo Belci in za »vrnitev stare

Jugoslavije« četniki. Kljub temu da smo zmagali prvi, se moramo danes spet boriti za svoje narodnostne pravice, ki nam jih odreja skupnost jugoslovanskih narodov.

S tem mojim člankom sem hotel poudariti le to, da tako ne mislim samo jaz, ampak vsi, ki smo se borili v narodnoosvobodilni vojski partizanskih odredov Slovenije.

S. Grašič

Vlak bratstva in enotnosti – vlak prisrčnega prijateljstva

Prijateljstvo zasenčilo politiko

Letos je vlak popeljal v Srbijo skoraj tisoč potnikov, le oni skupaj s svojimi srbskimi gostitelji smejo odločati o tem, ali bo vlak še vozil.

Kaj bo v Srbiji? Kako bodo pričakali slovesno okrašeni vlak bratstva in enotnosti, njegov štajerski in gorenjski del v Beogradu, kjer se bosta srečala? Se bo res izkazalo, da so se odnosi med Srbi in Slovenci ohladili? Se vendarle motimo in bomo kot vsakič doslej prijetno presenečeni, ker nas bodo dočakali z godbo, kruhom in soljo, jabolki, s požirkom žganega in z besedami, da so nas veselili?

To so dvomi, ki so tako ali drugače nazirali blizu tisoč potnikov letošnjega vlaka bratstva in enotnosti. Vlaka, ki je že devetnajstič popeljal vojne izgnance, njihovo mladež in vnuke v Srbijo in tiste, ki so jim v časih vojne vihre odprli vrata svojih domov, v Slovenijo. Krasila so ga ista gesla kot v preteklih časih: živela bratska skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti; utrjujemo ideje bratstva in enotnosti; le enotni zmoremo vse; vlak bratstva – živa vez... Tudi vlak ni spremenil imena. Z mariborskega kolodvora ga je v hladni noči pospremila godba nekoliko sramežljivo, le z nekaj godci. Rekli bi – primerno novim časom in zadoščeno tradiciji. Morda se je našel kdo, ki so ga bodla v oči rdeče izpisana gesla, ostanek real-socialističnih časov, toda

potniki se glasno obnje niso spotaknili, četudi je sedlo na vlak več sinov, hčera in vnukov kot babic in dedkov. Njihov vlak je zmeraj tak; zakaj bi ga želeli nekateri na vsak način očistiti vsega, kar je zanj pristno? Saj se vendar oni vozijo z njim, ga sami plačajo.

Ko so se v Sremski Mitrovici odprla vrata vsakega vagona in so se brez besed zaprla šele, ko sta bila v njem dve s kruhki in potičkami obloženi škatli, so se zaslišal radovedni glasovi: »Za nas?!« Slasten zajtrk je mnogim razblijnil dvome, razgovorili so se, si začeli pripovedovati, kaj so v izgnanstvu doživeli in skupaj s srbskimi družinami, ki so jih nesebično sprejele pod svoje strehe, prestali. Saj tega vendar ni mogoče kar čez noč izbrisati. Ostalo je, prav gotovo nas bodo veselili. Še polti smo se srečali, je pripovedovala izgnanka iz Celja, in med nami ni bilo čutiti ničesar, kar bi nas lahko sprlo.

Politiki sta si ponudili roki...

Prisrčno in še enkrat prisrčno. Tako je bilo v Beogradu, kjer so jih sprejeli kot v starih dobrih časih. Ja, le miličnikov je bilo mnogo. Jože Smole, vodja politične delegacije iz Slovenije, je pohitel na govo-

rico in tako kot Radmila Andjelković, predsednica republiške konference socialistične zveze Srbije, naletel na odobravanje. Andjelkovićeva potnikom ni zaželela le dobrodošlice. »Ko boste šli skozi Beograd,« je dejala, »boste videli, da se je spremenil, polepšal, toda ljudje se niso spremenili. Upamo, da bo zmagalo prijateljstvo. Prijatelje vprašajte, kako doživljajo odnose med Srbijo in Slovenijo, kaj mislijo. O vsem se pogovorite. V Srbiji spoštujemo posebne interese, ne pa tudi tistega, kar ni dobro za vse. Upam, da se bomo po tem srečanju bolje razumeli.«

Politično spravljiv je bil tudi Smole. Prepričan je bil, da bodo skupaj dokazali, da vlak ni le nepozabni simbol prijateljstva, temveč da je v teh težkih razmerah most, ki bo povezoval, ki bo omogočil, da se bosta obe strani pogovorili, kako bomo skupaj gradili skupno avnojsko Jugoslavijo. Slovenci bomo živeli le v taki Jugoslaviji, je razlagal, kjer bo narodom zagotovljena trajna suverenost v skupnosti, ki bo reševala vprašanja vseh. In z ustavnimi dopolnili smo hoteli prispevati k demokratični opciji v demokratični in enakopravni skupnosti. Nikakor ni bilo odveč, da je opisal usodo 80 tisoč pregnanih Slovencev, da

je spomnil, da je ta učna ura zgodovine sedaj vsem še kako potrebna. Srbi so ponudili zatočišče 7185 Slovincem, bolj kot kdajkoli doslej pa moramo negovati načelo, da moramo tudi v miru spoštovati pravico in enakopravnost vseh.

In dobili kľofuto

V Kraljevu, na zadnji postaji štajerskega dela vlaka, je bilo dobro uro pred prihodom vlaka vse na novah. Godba je nekajkrat preizkusila note, pionirski so v špalirju preverjali, kako bodo ubrano pozdravljali z zastavicami v rokah, ljudje so se prepirali, ker je hotel biti vlaku vsakdo čim bliže. Gotovo je bilo podobno na vseh vmesnih postajah. Ker pa vlaka ni in ni bilo, so vajo ponovili v Kraljevu kar nekajkrat, in ko je vlak le zastal na tirih, je bilo veselje zaradi dolgega pričakovanja za kanček manj veselo. Nekaj manj kot sto potnikov je seveda občutilo, da vendar ni tako veselo, kot je bilo običajno, toda topel

Kruh in sol za dobrodošlico – pa tudi spravljive besede

kako bo vlak organizirano pripeljal na prave postaje vse, ki so nanj sedli. Razlika, velika razlika, ki je letos dobila še posebej pomen. Kakorkoli so bili ljudje veseli, da si je hotela z njihovo pomočjo tudi politika odpreti vrata bolj na stečaj, so vendar začutili, da ljudje že niso tisti, ki so dovolili, da se je vanje naselil dvom v tradicionalno prijateljstvo. Resnici na ljubo, so ob vprašanju »vlak poslej da ali ne« zastali tudi politiki iz ene in druge delegacije. Zakaj naj bi ocenjevala želje ljudi, ki se želijo srečevati, socialistična zveza ali katera koli

slavnostno tribuno ob slovesnosti v psominskem parku v Kraljevu vendarle prikradli na politično sceno dve neljubi hruški. Smole se je pošalil, da njega nobena ni zadela, torej jima nima kaj dodati. Vizovišek, ki ga je ena zadela v hrbet, je simpatično obrnil komentar tja, kjer smo doma najbolj občutljivi: »Ni bilo prvič, da je Maribor nastavljal hrbet za republiko.« Druga hruška je ostala brez komentarja. Tudi sami smo prepričani, da se lahko tudi najboljši varnosti na svetu pripeti spodrslijaj, in da ena napaka v vsej prisotnosti, ki so jo lju-

Pamet in srce

Takole so Ibarske novosti, kraljevski tednik izpod peresa Miroslava Filipovića, razlagale prijateljem Slovincem, kaj sta pamet in srce: »Bratstvo in enotnost sta ena izmed največjih pridobitev ljudi teh krajev. Toda pravi pridobitvi sta le, dokler se šepetata in misli. In čuiteda. Ko gresta od srca. Takoj, ko ju začnemo srečevati na transparentih in dokumentih, takoj, ko postaneta paroli, nista več to. Čim postaneta naloga in obveznost, se zgodi, kar se je zgodilo sedaj. Znajdetta se v krizi. Neki novi ljudje začnejo o njih drugače razmišljati. Rečejo denimo: Vi tega še ne veste, a to niso več tisti Srbi. Spremenili so se. Zrasli so jim zobje, veliki, strašni. Ne pojdite k njim, ne boste se imeli lepo.

Pa ni tako. To je isto ljudstvo, isti ljudje. To, da rešujejo neke svoje probleme, nima nič skupnega ne z vami ne z nikomer. To bodo Srbi razčistili sami med seboj, to je nekaj, kar so morali prej ko slej razčistiti, da bi postali ljudje in narod.

Pridite torej in spoznajte, prepričajte se! Nikar ne poslušajte ne vaših ne naših novinarjev, ne verjamite niti vašim niti našim politikom. Sami pridite! Zelo hitro boste videli, da imajo Srbi še vedno veliko srce in še večjo dušo in tedaj boste spoznali, da vam od nas ne preti nikakršna nevarnost. Prav nasprotno. Pameten narod ste. Ne dajte se. Če ste znali iz nič narediti toliko tisoč dolarjev na glavo prebivalca, boste menda le znali spoznati, kaj je kaj. Če lahko z Japonci delate računalnike, seštejte dva in dva. Videli boste, da je štiri. Sicer so zaman vsi ti tisoči dolarji... Kar se nas tiče, vedite: zmeraj ste dobrodošli. Nikoli ne bomo verjeli, da nas vi ogrožate, nikoli ne bomo sprejeli sovraštva kot katalizatorja političnega uspeha, nikoli ne bomo zagovarjali politika, ki ima v svojem programu sovraštvo proti komur koli. Toliko, da veste. Pridite. Čakamo vas.«

Največ spontanega vzdušja je bilo med ljudmi z vlaka in tistimi, ki so jih pričakali. Povsod stiski rok in spravevanje po svojih...

nagovor je razblinil vsakršen pomislek, da se je naselil v srca hlad. Obmeji, nasmejani ljudje, veselo kolo... vse ostalo jih je čakalo na domovih. In prav je imela tista mamica, ki je že na vlaku tarnala, da jo je kar strah, ker bo morala spet toliko jesti. Srbska gostoljubnost, ki Slovence zmeraj spravi v zadrego, ker si nikakor tudi pomisliti ne upajo, da bodo lahko vse to in še tisto po vrhu pričarali tudi na lastnih domovih.

Gostje so se kot ob vsakem obisku v Srbiji razkropili na domove, čas pa se je v teh skoraj tridesetih letih, odkar vlak vozi, toliko spremenil, da se le potniki prvega vlaka spomnijo vozov, s katerimi so jih pričakali gostitelji. Vedo, da jim tedaj niso prirejali nikakršnih političnih govorov, da so se železničarji sami, skupaj z novinarji dogovorili,

politika, ki vlaku le organizacijsko omogoči, da lahko organizirano popelje zdaj v eno zdaj v drugo smer? Ljudje so si vožnjo sami plačali, sami so se odločili, da bodo na vlak sedli, gostitelji so jih sprejeli za obloženimi mizami, ki so jih napolnili iz svojih žepov, sveže preoblekli svoje postelje. Torej naj se politika umakne, ne pa da se poskuša pogovarjati o usodi vlaka, za katerega potniki in gostitelji čutijo, da se ne sme nikoli ustaviti.

Po drugi strani je ljudi radostilo, da so bili njihovi politični predstavniki kar se da spravljivi. Da so si razlagali različne poglede, znali, kot denimo Jože Smole ali Slavko Vizovišek, stopiti med ljudi, se zavrteti v kolu, se pošaliti. In zamahniti z roko, ker sta se kljub vsej pozornosti varnostnikov in miličnikov na

dje doživeli, še ne more biti jabolko spora. Sicer pa sta poleteli hruški in ne jabolko.

Ljudje so bili torej zadovoljni, obudili so spomine na dobre stare čase, resda hude, toda tiste, ki so spreletli to, kar si želijo negovati sami in za kar si želijo, da bi nadaljevali njihovi vnuki. Simbolično, toda resnično je bilo, da so imeli med potniki tudi dojenčka, starega toliko, kot je bil tedaj, ko je vozil v neznan vlak izgnanca, ki se je vrnil v kraje, kjer je shodil.

Če ljudje čutijo, da želijo nadaljevati tradicijo, plesti prijateljstva naprej, ne sme biti sile, ki bi jim poskušala to odsvetovati, kaj šele prepovedati. Vlak je njihov in naj tak tudi ostane! Politika, ki ji ljudje stojijo ob strani, naj bo politika, ki bo stala ob strani ljudem. Toliko, nič več in nič manj.

Jelka Zupanič

Veselo ponovno snidenje s kančkom grenkobe

Moja doživetja v Jurišnem bataljonu 18. divizije

Po okrevanju v Italiji sem se 4. decembra 1944 vrnil v Črnomelj. Tam sem se srečal s komisarjem 7. korpusa, polkovnikom Janezom Hribarjem. Po razgovoru o doživetjih v bolnišnici v Italiji in naši poti v Slovenijo so nas razporedili v enote. Komisarja sem zaprosil, naj me pošlje v Jurišni bataljon, kamor sem tudi spadal. Obenem sem ga prosil, da gre z menoj tja tudi Stane Bavdaš, s katerim sva med potjo postala nerazdružna prijatelj. Moji želji in prošnji je komisar brez ugovaranja ugodil. Dobila sva tudi navodila, kje se bataljon nahaja.

Med najinim pohodom v bataljon sva se za dva dni ustavila na Maverlenu pri družini Žabkar, ki je bila iz mojega rojstnega kraja. Sin te družine je bil takrat župnik v Črnomlju. On in cela družina so bili na naši strani. Doživela sta topel sprejem, se navedla in odpočila. V bataljon sva prišla 6. decembra 1944 okrog poldneva. Nahajal se je v kočevski vasi Čeplje. Snidenje z borci je bilo nepopisno veselo. Komisar bataljona Andrej me je na mojo željo dodelil v drugo četo. Seveda je z mano odšel tudi Stane Bavdaš. Najbolj sem se razveselil srečanja s komandirjem Alojzom Belčičem, ki me je rešil smrti. Ko sem razdelil skromne dobrrote (cigarete, bonbone in čokolado), ki sem jih še imel, so prišla na vrsto vprašanja borcev o mojih doživetjih med zdravljenjem in na poti nazaj. Njihovo radovednost sem z veseljem potešil ter jim povedal vse, kar so hoteli vedeti. Težje je bilo, ko so mi oni pripovedovali o tovariših, ki jih v četi in bataljonu ni bilo več. Grenak priokus se mi je nabiral v grlu, ko so mi pripovedovali, kdo je omahnil v smrt ali bil ranjen in poslan na zdravljenje.

Med pogovorom je čas hitro minil in dežurni je že klical v zbor za večerjo. Kuhar mi je v lično vojaško menažko angleške vojske nalil

obrok hrane in odšel sem v prostor, kjer je bila nameščena naša četa. Kot običajno smo si voščili dober tek in pričeli jesti. Prišel sem jesti, toda — joj? Bilo je neslano in nezabeljeno! Ponudil sem svojo porcijo tovarišem, ki so jo z veseljem pojedli. Usedel sem se na tla in mislil na dobro hrano v italijanski bolnišnici. Tako sem delal še nekaj dni, dokler se mi želodec in miselnost nista privadila na okoliščine.

Nahrbtnik, ki mi je rešil življenje

Ko smo hoteli na pomoč bataljonu Šlandrove brigade, smo med pohodom malce počivali. Ker sem nosil s seboj celo vojaško opremo, ki sem jo prinesel s seboj iz bolnišnice, me je ta seveda obremenjevala. Med počitkom sem odložil torbico z jedilnim priborom in nato še nahrbtnik. Da me pri hoji ne bi ovirala, sem si preko ramen najprej nadel torbico in nato nahrtnik. Krenili smo po cesti in zavili desno v gozd. Tam nekje bi se morali srečati z borci bataljona Šlandrove brigade. Šli smo naprej in prišli na svežo shojeno gaz praproti; levo od nas pa je bilo gosto mlado smrečje. Kolona je v največji tišini obstala. Pred mano je stal trboveljski rudar. Obrnil se je k meni in mi pokazal veliko žepno železničarsko

uro ter rekel: »Če je nocoj ne izgubim, jo bom jutri pretopil v pijačo.« V tistem hipu so se levo od nas v smrečju prikazali belogradisti — kot gobe po dežju. Počijo strel in borca pred mano in za mano se zgrudila na tla. Na petah sem se zasukal desno, v tistem hipu pa začutil na nahrbtniku silovit udarec. Zaslišim glas: »Bizjak, sedaj te pa imam!« Ni bilo časa za ugotavljanje, kdo je. Iztegнем roke močno nazaj in skočim naprej, se bliskovito zasučem in sprožim rafal iz brzostrelke. Moj znanec, ki me je tako nenadoma nagovoril, se je sesedel na tla. Skočim nekaj metrov naprej in pred seboj zagledam belogardista, ki se pripravlja na drugi strel. Zopet se oglasi moja brzostrelka in tudi ta se zgrudi ob bukvi na tla. Začnem teči, da bi se rešil. Čez čas se ustavim, da bi se orientiral, kje sem. Pogledam okrog sebe in pred seboj zagledam oviro. Ne verjamem sam sebi in pogledam še enkrat. Glej vraga, res je — stal sem približno 20 metrov ob bunkerju. Mitrалjezec v bunkerju me je že opazil, na srečo sem mu uspel pobegniti. Ko pritečem do ceste, zagledam ob gozdu ranjenega partizana. Skočim k njemu in pove mi, da je ranjen v nogo in ne more naprej. Kaj storiti, da bi ga spravil na varno? Tedaj se od nekod pojavi na konju komandant bataljona Šlandrove brigade (vsaj tako mi je rekel). Dejal sem mu, da je potrebno ranjenca spraviti na varno in mu predlagal, da bi posodil svojega konja. Čudno me je pogledal in vprašal, kdo sem. Odgovoril sem mu, da sem iz Jurišnjega bataljona. Brez besed je skočil s konja. S skupnimi moči

sva ranjenca naložila na konja ter mu rekla, naj po cesti krene proti Žužemberku, če se čuti sposobnega. Ob njegovem zagotovitvi, da bo lahko šel s konjem sam naprej, smo se razšli vsak na svojo stran.

Previdno sem odšel nazaj v gozd iskat svoje soborce in bataljon. Kmalu sem jih našel. Ko me je komandant bataljona Uršič-Frenk zagledal, me je pričel zmerjati z dezerterjem, paničarjem itd. Grozil mi je, da me bo ustrelil. Končno sem le prišel do besede in mu vse pojasnil. Pomiril se je in skupaj smo krenili naprej v negotovost tiste noči.

Belogardisti in koline

Nekega decembrskega dne smo krenili z Vinkovega vrha proti Golobinjeku pri Mirni peči. Naša naloga je bila zaseči par konj za potrebe divizije. Šli smo proti Topli rebri in naprej proti Golobinjeku. Pred vasjo se je naša kolona ustavila, le nekaj borcev z namestnikom komandirja prve čete je odšlo mimo vasi v dolino po konje. Drugi del kolone pa naj bi postavil zasedo na vrhu vasi, kjer so bile dve ali tri hiše. Previdno smo se bližali hišam, da nas ne bi presenetil sovražnik, saj smo bili zelo blizu Mirne peči in železniške postaje, kjer je bila takrat močna belogardistična postojanka. Ko smo prišli do hiš, so domačini ob pogledu na nas obnemeli. Situacija nam je bila takoj sumljiva. Na hitrico smo preiskali vse hiše, vendar nismo odkrili ničesar. Domačini se z nami niso hoteli pogovarjati, kar nam je dalo misliti, da nekaj prikrijava.

Prva skupina se je tedaj že vrnila s konji. Tovariš Ivan Jernejčič-Zan je stopil še v zadnjo hišo, kjer so imeli ravno koline. Gospodinja je bila zbegana in na vprašanja ni imela jasnega odgovora. Umaknil se je iz hiše, da bi nam povedal, da je hiša sum-

ljiva. V tistem hipu pa se je skozi zadnja stranska vrata spustil v beg belogardist — seveda brez orožja. Streljali smo za njim, a nam je pobegnil. Skočili smo v hišo in gospodinja nam je končno povedala, da je bil to njen mož. Ker ni hotela povedati, zakaj se mož ni javil sam, smo sklenili, da jo odvedemo s seboj na komando divizije. Otroci, ki jih je bilo v hiši kar precej, pa v jok, ker bodo izgubili mamo. A za jok in usmiljenje ni bilo časa. Na hitrico smo pobrali tudi vse koline, le otrokom smo pustili nekaj mesa, da so imeli kaj jesti med mamino odsotnostjo.

Odšli smo v smeri, iz katere smo prišli. Žena je med potjo ves čas spraševala, ali smo ji moža ubili ali ne. Odgovorili smo ji, da je lahko brez skrbi, ker nam je zaenkrat ušel. Vprašala me je, kaj bomo z njo — ali jo bomo ubili. Odgovoril sem ji, naj bo mirna, da ji ne bomo ničesar storili, in da jo peljemo v štab divizije, kjer jo bodo zaslišali in ukrenili, kar bodo mislili, da je potrebno. Ženo in konje smo predali v štab divizije. Naša naloga je bila opravljena, za nameček pa smo imeli v bataljonu spet enkrat prave dolenske koline. Tudi otroci so po nekaj dneh dobili svojo mamo nazaj.

Noč brez spanja

Proti večeru 20. januarja 1945 smo iz Lašč, kjer se je nahajal štab divizije in naš bataljon, na hitrico krenili po cesti proti Smuki. Kmalu smo na tej cesti naleteli na sovražno kolono in se na hitro umaknili v gozd proti cesti, ki pelje na Hinje. Obleženi smo bili v bele pajace, kar nas je rešilo, da nas kolona belih, ki se je pomikala po cesti proti Laščam, ni opazila. Velik zaščitnik nam je bila tudi meter debela snežna odeja. Pritajili smo se v gozdu in snegu ter krenili preko ceste proti Velikemu Lipju. Tu smo naleteli na bele, ki so zasedli

vas, da bi se spočili. Obšli smo to zasedo in preko globeli prišli do prvih hiš na Laščah. Tudi tam je bila zaseda belih. Imeli smo kratek posvet in šli nato po isti poti nazaj mimo Velikega Lipja proti cesti, ki pelje na Hinje. Na cesti je bila zaseda belogardistov, ki se je s svojim govorjenjem sama odkrila. Odločili smo se za prehod preko ceste in mimo Smuke naprej proti cerkvi Sv. Petra na Rogu, od tam pa po gozdu v dolino v vas Podhosta. Pot je bila dolga in naporna. Gazili smo do pasu v celem snegu. Vsi izmučeni in mokri od potu in snega, ki je padal z vejevja, smo proti jutru prišli do prvih hiš. Porazgubili smo se po hišah ter namerali počiti. Neprespane in le do polovice posušene nas je presenetilo povelje, da moramo takoj nazaj v Lašče. Ponovno smo krenili na pohod in v dopoldanskih urah 21. januarja 1945 prišli v Lašče. Tu smo se na hitro razporedili po hišah in takoj pričeli s čiščenjem orožja. Vsak borec je prejel po 800 komadov municije za brzostrelko. To je bil dokaz, da imamo pred seboj težko nalogo. V tem času sta se v bataljon vrnila borca Ivan Nemeč, doma nekje iz Gorice, in Ivan Jernejčič-Zan. Prvega so prejšnji večer belogardisti ujeli, pa se mu je posrečilo zbežati. Ivan Jernejčič se je moral skriti na seno v nekem kozolcu na Smuki. Pripovedoval nam je, kako se je zakopal globoko v seno, ki so ga beli vsega preiskali in prebodli z bajoneti. K sreči njega niso zadeli. Zato je moral celo noč mirno, brez najmanjšega znaka življenja poslušati belogardiste, ki so pod kozolcem krmili mule in konje ter od časa do časa prihajali po seno. Končno so proti jutru odšli in njegova kalvarija je bila tako zaključena. Previdno je zlezel iz svojega skrivališča in se ponovno priključil svojemu bataljonu. Bele smo nato še istega dne premagali.

Vojni spomini na Vis in Malto

Josip Gojanović

3

Tranzit tabor (Comarino)

Ta tabor so postavili konec februarja 1944 na pobočju griča, ki so ga britanski vojaki klicali Komarino. Zemljišče je bilo delno ravno, delno pa stopničasto, podobno terasam, na katerih so bile postavljene zgradbe. Tudi te so bile zidane iz mehkega malteškega kamna, ki se teše z lahkoto. Skladišča so bila v lesenih hangarjih. Skoraj vse strehe pa so bile iz valovite pločevine. Zgradbe so bile različne velikosti, razen tistih manjših za spanje, ki so bile vse enake in v katere je bilo mogoče spraviti od 6 do 8 postelj, postavljenih tudi ena nad drugo v dve ali celo tri nadstropja. V eni od večjih zgradb je bila tudi jedilnica, povezana s kuhinjo. To dvorano so uporabljali za različne prireditve, pouk in večje sestanke. V drugih večjih zgradbah je bila naša Komanda. Tehnika s priročno tiskarno, šivalnico in brivnico. Tabor je obdajala zidana ograja, visoka en meter.

Življenje, delo in red so bili v taboru organizirani povsem vojaško. Z ukazom vodstva tabora in enot je bil določen ves komandni kader, vse tja do oddelkov in desetin. Ustanovljen je bil tudi Vojaško-tehnični oddelek, ki je skrbel za pouk in tečaje. Njegovi člani so bili: major Jerko Juričič, ki je bil predsednik VTO, kapetan Miroslav Vrančič in poročniki Josip Bilič, Berislav Žulj in Hadrijan Peribonio.

Ustanovljena je bila tudi vojaška enota, ki je imela uradni naziv »1. Sredozemna jedinica NOVJ na Malto«. Komandant je bil kapetan Miroslav Vrančič, politikomisar pa Ivan Milat.

19. marca leta 1944 smo imeli v taboru posebno svečanost. Na visok jambor je bila dvignjena naša trobojnica z rdečo peterokrako zvezdo v sredini. Od tedaj so jo dvigali vsako jutro ob 6.30, spuščali

li pa zvečer ob 18.45. Ob zvokih trobente našega trobentača Zvezdana Bačiča je straža opravila tudi častni pozdrav zastavi, vsi prisotni v taboru pa so odzdravili v drži »mirno«. Po predpisanem dnevnem redu so morali spuščanju zastave prisostvovati vsi, razen odsotnih in tistih, ki so bili na dolžnosti.

Oblečeni smo bili v stare, toda ohranjene uniforme britanske kopenske vojske. Namesto njihovih kap smo nosili titovke, ki so bile narejene v naši taborški šivalnici. Starešine so imeli na svojih rokavih rdeče partizanske oznake činov, razen nekaj že omenjenih oficirjev, ki so že nosili zlate obšivke s kovinskimi zvezdicami, kot je bilo predpisano v biltnu Vrhovnega štaba NOVJ.

Naša prehrana je bila v tem taboru veliko boljša kot takrat, ko so nam kuhali Britanci, čeprav so bile enake norme, saj so zdaj jedi pripravljali naši tovariši, na naš način in po našem okusu. Nekaj so celo privarčevali pri konzervah, čokoladah, pomarančah ipd, pa smo to potem lahko pošiljali v domovino.

Dva dni po mojem prihodu v tabor so me postavili za političnega delegata voda, obenem pa sem bil sekretar organizacije SKOJ za cel tabor. V šivalnici so

mi prišli oznake vodnika: dve rdeči zvezdi. Kot delegat voda bi moral imeti tudi srp in kladivo, toda zaradi zaveznikov in po ukazu vodstva mi tega niso naredili.

Do začetka posebnih tečajev, ki so se pričeli 1. aprila leta 1944, so potekala takoiimenovana občevojaška predavanja o Opisu in uporabi pehotne lahke in težke oborožitve (puška, brzostrelka, težka brzostrelka, protitankovske in protipehotne mine itd). V okviru predmeta »Strojerna obuka« smo vadili pravilen vojaški korak in različna predstavljanja, saj nas več kot 90% tam prisotnih partizanov pred vojno še ni služilo vojaškega roka. Imeli smo tudi predavanja o bojnih strupih in uporabi plinske maske, pa smo z njo na obrazu tudi marširali. Komandir naše čete poročnik Berislav Žulj nam je zelo uspešno in nazorno, s pomočjo skic na tabli, predaval o borbeni zaščiti enot na pohodu.

Dne 9. aprila leta 1944 je Komanda izdala ukaz o razporedu na osmih tečajih, in sicer: I. Tankovska in avto skupina (12 ljudi, komandir Ivo Radelič);

II. Radio signalna skupina (20 ljudi, komandir Josip Gojanović);

III. Minerska obča skupina (15 ljudi, komandir Petar Križan);

Blago za partizanske uniforme

Iz pripovedi Vlada Pečnika-Bojana

Srečala sva se prav po naključju, ko pa mi je malo pripovedoval o svojem doživljanju zadnje vojne in svojem deležu v njej, se je počasi začel luščiti tale zapis.

Pravzaprav poredko srečamo prave, stare Ljubljance. Tovariš Vlado je eden izmed njih, iz stare ljubljanske družine. Ko se je začela vojna, je bil že pomočnik pri konfekcijskem trgovcu Rojini, na takratni Aleksandrovi (danes Cankarjevi) cesti v Ljubljani. Pri Rojini se je začelo pravo manufakturno izdelovanje prvih partizanskih uniform in v zgodbi o tem nastopa tudi naš sogovornik.

Gospodar ga je bil poslal na obhod po mestu, ker je moral dvajsetim ali celo petindvajsetim krojačem (sicer Rojinovim kooperantom) raznesti blago in z njim nujna navodila, kaj in do kdaj morajo sešiti. Mnogi med temi krojači so bili tudi sicer sodelavci Osvobodilne fronte, vendar o tem, kaj počno, tokrat ni vedel nihče. Tako se je zgodilo celo, da je nek krojač na Igu, simpatizer in potem tudi redni vojak pri belih, prav tako, nevede pridno šival partizanske uniforme.

Pečnikov Vlado je na tricičku skozi mesto razvažal nove in nove količine blaga, deloma že ukrojenega v hlače, kakor mu jih je urezal in pripravil gospodar Rojina.

Najprej je bilo delo organizirano tako, da je pomočnik Vlado spet obiskal vse krojače in pobral dokončane izdelke. V trgovino k Rojini pa so prihajali mladi aktivisti in nato odnašali uniforme po skritih poteh naprej.

Krojači, ki so šivali za ta posebna naročila, so dobili delo sproti plačano. Nekoč, ko so bili obveščeni, da obstaja nevarnost sovražnikove racije, je moral Vlado Pečnik od enega do drugega mojstra in jim pobrati vse blago, celo krpice ostankov za vsak primer.

Aprila dvainštiridesetega, ko je zvozil s triciklom sem ter tja po Ljubljani cele kupe blaga in oblek, je očitno postal sumljiv in – Italijani so ga aretirali. Po že ustaljenih poteh je šel skozi zasliševanja in v zapor Šempetrške kasarne. Zaprl so ga v »sobo ministrov«, kjer so bili zaprti tudi: oba Vidmarja, Kozak, Aleš Stanovnik in drugi. Šest mesecev je bil zaprt tam, pa ni mogel izvedeti niti, česa ga dolžijo, niti kaj z njim naklepajo. Za njegovo početje okrog šivanja partizanskih uniform so vedeli le trije ljudje in zanje je bil prepričan, da niso tega nikomur povedali. Lepega dne so ga Italijani

brez posebnega pojasnjevanja izpustili. Govorili so sicer, da dobro vedo, da je nekaj nosil naokoli, niso pa vedeli kaj.

Kasneje, ko se je vrnil k Rojini, mu je šele postalo jasno, kako je lahko prišlo do tako hitre rešitve. Trgovec s konfekcijo je namreč kupil nekega oficirja sovražne vojske, ki je nato poskrbel, da so Pečnika spustili domov.

V tistem času je pri omenjenem trgovcu na Aleksandrovi cesti deloval tudi znameniti Kričač, radio Osvobodilne fronte.

Veseli je Rojinovega pomočnika pa je bilo kratko, saj so ga že čez dober teden spet aretirali, tokrat skupaj z možem in ženo Modrijanovima, ki so stanovali v isti hiši. Italijani so prebrskali celo hišo, od podstrešja do kleti, nekaj intenzivno iskali – našli pa nič! Vlada so po dveh tednih spustili, saj je imel dober izgovor, češ, da ni mogel ničesar storiti, ker je komaj prišel iz zapora. Modrijanova pa so poslali na Rab...

Od kapitulaciji Italije je odšel komandir kvarta, v katerem je stanoval Vlado, v partizane in njemu je bilo poverjeno izpraznjeno mesto. Zdaj je deloval na terenu, ki ga je res najbolje poznal – med Janševo, Samovo,

Kamniško in Borutovo ulico. Tam je deloval vse do osvoboditve Ljubljane.

Na sam dan, ali bolje, na večer osvoboditve je s svojimi (okrog dvajset jih je bilo) fanti odšel po Titovi do ostankov okupatorskega prehoda (rampe). Tam so bili zbrani borci Belokranjskega odreda. Pridružili so se jim ter vsi skupaj odšli v KNOJ.

Tako je za Vlada Pečnika-Bojana nastopilo civilno življenje šele septembra petinštridesetega.

sto prostovoljnih akcij, krivic in nesmislov, nastalih v skrbi za dosledno korakanje po poti v komunizem.

Trgovec Rojina po vojni ni zaprosil za dvojna leta, ker je bil prepričan, da tovariši pač vedo, kaj in koliko je prispeval... In ker ni zaprosil, jih tudi dobil ni. Ob nacionalizaciji so mu seveda vzeli trgovino, saj je bila treba opraviti s kapitalisti.

Vlado Pečnik-Bojan pa je lepega dne prejel dekret, da je imenovan za sodnika.

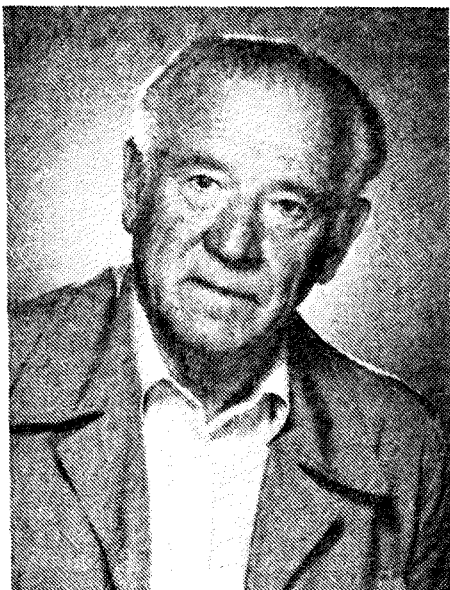
Sam. V tistem času so imeli še enomesečni tečaj na Bledu, kjer so jim predavali univerzitetni profesorji, sicer pa so morali sodniki, tako na hitro imenovani iz ljudstva, pogosto sami ravnati, kakor so najbolje vedeli in znali – po svoji vesti in črki zakona.

Bilo je to še v času, ko so mnogi prav mladi fantje bežali čez mejo v Avstijo. Če so jih ujeli, so jih praviloma čakale visoke zaporne kazni. Vlado je skušal ravnati človeško in je večkrat dosegel potrditev svojih odločitev šele po presoji vrhovnega sodišča. Kljub temu pa se pri delu ni počutil sproščen in je takoj, ko so prišli v pisarno trije novi pripravniki s pravkar končano pravno fakulteto, zaprosil za razrešitev.

Potem je bil tajnik mari-borske Zveze borcev in zatem sekretar ter predstavnik Špedtransa. V pokoj je odšel leta 1961 kot predstavnik prevozniškega združenja Slovenije, a še naprej aktivno (prostovoljno) deloval pri občinski ZSMS pa na Centru za invalidsko delo in nazadnje celo kot telefonist.

Za sedemdesetletnico so mu sodelavci kupili lep zlat prstan, potlej pa je dokončno ostal doma. Dvainosemdeset let ima, zdravje ga daje in s sprehajalno palico si pomaga pri hoji, vendar je kljub temu še vedno »nabavni« v družini, saj žena Justina hodi le s pomočjo bergel. Gospodinjita pa si še vedno sama.

B. Ž. J.

Vlado Pečnik-Bojan

Čeprav je prvoborec, rad navihano pripomni, da je bila njegova žena Justina organizirana še pred njim.

Povojno obdobje pa je tisti del življenjske zgodbe našega sogovornika, ki tipično za tisti navdušeni čas, nabit z elanom in hotenjem po hitrih spremembah – beleži tudi vr-

Opravil je dvomesečni tečaj iz kazenskega prava (bilo jih je 21 iz cele Slovenije). Potlej je kratek čas delal v Ljubljani pod vodstvom mentorja in bil kmalu poslan na samostojno delovno mesto v Maribor.

V začetku je imel na voljo tajnika, ki je bil po poklicu pravnik, potlej pa je delal

Aleksander Zupanc-Aco:

Topničarji v boju za Črni vrh nad Idrijo

25. julija so se v Čepovanu zbrali komandanti brigad, da bi na konferenci, ki je bila že prej načrtovana, ocenili dotodanje delo in zastavili naloge za bodočnost.

Dan po konferenci so Nemci nadaljevali ofenzivo. Prodirali so v »sedmih smerih«: iz Soške doline, iz Slapa, Grgarja, Gorice in Idrije. Štab korpusa je, da bi pridobil na čas za zbiranje 30. divizije, ki je bila razvrščena širom Banjaške planote in zavaroval njen prehod v Trnovski gozd »skozi vrata«, ki vodi z Lokovca in Čepovana

bil na čas za zbiranje 30. divizije, ki je bila razvrščena širom Banjaške planote in zavaroval njen prehod v Trnovski gozd »skozi vrata«, ki vodi z Lokovca in Čepovana

2

na Lokve, brž poslal najbližje enote, Vojkovo brigado in zaščitni bataljon artilerije proti najbolj nevarnim kolonom v smeri proti Trnovem, zaščitni bataljon korpusa in divizion artilerije pa na Lazno. Vneli so se ogorčeni boji. Po nenehnih spopadih je uspelo Nemcem zasedi Trnovo, Lokve, Čepovan in Lazno. Sovražnik je uporabljal taktiko vklinjavanja z malimi skupinami, ki so takoj ali pa pozneje napadale naše položaje bočno ali pa celo iz zaledja. Strel iz zasede je zadel komandanta 30. divizije, znane borce Ivana Turšiča-Iztoka.

Gradnikova je na Predmeji presenetila Nemce, jim zažgala 8 tovrstnikov, pobila 48 vojakov in zaplenila protitankovski top 45 mm sovjetske proizvodnje, ki je bil pozneje dodeljen artileriji.

Divizion se je pod pritiskom umikal na položaje Belvedere in pozneje na Angelsko goro, da bi potem prek Kozjih sten prispel na Predmejo in Otlico. Pehotna oborožitev topničarjev ni bila kdo ve kako učinkovita. Primerna ognjena moč je bila le v zaščitnem bataljonu, dočim so bile baterije, vod za zvezo in inž. četa oboroženi samo s puškami. Vozarji so blizu položajev čuvali konje, ki so že nekaj dni obirali grmovje in redko travo v skalnatih gozdovih Trnovske planote.

Preden so topničarji zapustili Lokovec in odhiteli čez dolino na Lokve in nato na Lazno na dodeljene položaje, so morali urediti še mnoge zadeve, predvsem pa zabrisati vse sledove, ki bi pričali, da so bili v vasi artilerci s topovi.

Havbični oddelek na pohodu

Tedaj namreč se je nabralo v rajonu Lokavca kar 6 topov in precej streliva. Dva protitankovca 47 mm sta bila tukaj še od začetka meseca. Devetnajstega julija zvečer sta se vrnila iz akcije na Hotavlje havbica in en top 47 mm. Dan pozneje je prišla še druga havbica, tista, ki je šla po intendantski poti. 24. julija pa je orožar Tine pripeljal iz Livka še gorski top 75 mm.

Na Mašun po topove

Nemška ofenziva je še trajala, ko je poveljstvo 9. korpusa prejelo obvestilo GŠS, da so pri Istrskem vojnem področju na razpolago štirje topovi, ki bi jih kazalo takoj prevzeti in odpeljati. Topničarji so bili kmalu pripravljeni.

Drugega avgusta zvečer so se topničarji odpravili na pot. Z vpregami in kuhinjami so se spustili v dolino: čez Vipavsko ravnino proti Štjaku, Vrabčam, čez cesto pri Senožčah in mimo Sajevč do Slavine.

Na Štjaku – s Trnovske planote se je slišalo zamolklo streljanje – so vaščani obsuli »svojo vojsko« s hruškami in breskvami. Na izredno visoko in stasito mulo so kuharji navesili volovski stegni. V Sajevčah nam je gospodarska komisija, tudi po zaslugi domačina, tovariša Petra, podarila tri vreče riža. Kakšna blaginja! Pred prehodom čez progo so nas čakali vodiči iz Slavine. Oblečeni so bili v italijanske gasilske uniforme! »Brez skrbi, konjem povijte kopita, pritrdite kotle, potem pa kar hrabro čez progo in cesto, saj nemški stražarji v bunkerjih rajši ne streljajo na večje kolone.« In res, vse je šlo v redu. Pri Jureščah so zavili proti požganim italijanskim vojašnicam gozdne milice, kjer so si urediličasno bivališče.

Tovariš Cvar iz Istrskega vojnega področja, ki so ga kmalu našli, je zmajeval z glavom češ: »Fantje, prepozno ste prišli, edini uporaben gorski top so pred nekaj dnevi odpeljali na Dolenjsko.«

(se bo nadaljevalo)

IV. Minerska specialna skupina (15 ljudi, komandir Ivan Kraljevič);

V. Topniška protiletalska skupina (15 ljudi, komandir Ante Repanič);

VI. Topniška težka in protitankovska skupina (14 ljudi, komandir Jozo Svirac);

VII. Skupina za utrjevanje (10 ljudi, komandir Frane Voujkovič);

VIII. Bolniški tečaj (9 tovarišic, komandir Ljubica Čolič);

Iz razporeda je razvidno, da so se moški udeležili vseh tečajev, razen bolniškega. Naše tovarišice so sodelovale pri petih tečajih: na radio signalnem jih je bilo 7, na občem minerskem 2, na specialnem minerskem 2, v skupini za utrjevanje 1 in na bolniškem tečaju 9.

Radio signalna skupina, katere komandir je bil, je imela 20 tečajnikov in je bila najštevilnejša. Josip Gojanovič, Ante Jurković, Božidar Brajković, Šime Petrov, Gromo Gjalski, Zvezdan Bačić, Vjekoslav Dujmič, Anton Kalčić, Velko Mirković, Ranko Tolič, Jerko Ilak, Pavao Relja, Neda Roje, Meri Radanović (Vintovačka) Rina Alfire-

vič, Dobrila Magazin, Milka Škrabar, Kruno Miroslavljevič, Vjera Dulčić, Tatjana Ružić.

Pouk na radio signalnem tečaju je vodil narednik britanske kopenske vojske, izvedenec za zveze. Njegov pomočnik in hkrati tudi prevajalec iz angleščine je bil Slovenec, ki je prebežal k nam z ladje Nada. Ta je spadala h Kraljevski vojni mornarici Jugoslavije. Tam je imel čin mornariškega narednika, sicer pa je bil strokovnjak za zveze. (Iz Kraljevske mornarice je iz ladij v malteškem pristanišču prebežalo k nam skupaj okoli 20 ljudi.)

Za pomoč pri pouku smo si priskrbeli nekaj radio primopredajnikov različnih tipov in jakosti, akumulatorjev in električnih baterij, agregatov, majhnih dinamov na ročni in nožni pogon, naprav za tipkanje Morseevih znakov, adis svetilk in helio naprav za oddajanje svetlobnih signalov. Pri pouku je bilo največ praktičnega dela na napravah za zvezo in to ob kratkih teoretičnih razlagah. Precej je bilo vaj, pa tudi ocenjevanja, sprejemanja in oddajanja depeš z Morseevim znaki. Največ časa smo prebili na terenu, od našega tabora pa vse do vojaškega pristanišča v La Valletti – preizkušajoč vse, česar smo se naučili.

(Nadaljevanje prihodnjic)

Rotovski borci o reformi svoje organizacije

Na seji občinskega odbora ZZB NOV Maribor Rotovž so razpravljali o rezultatih javne razprave o dopolnjenem besedilu predloga sprememb in dopolnil statuta ZZB NOV Slovenije in o izhodiščih za reformo ZZB NOV Jugoslavije.

Odločno so podprli zamisel, naj bi predsedniki republiških organizacij ZB tudi vnaprej ostali člani zveznega predsedstva ZB. Predlog, da predsedniki republiških odborov ne bi bili člani zveznega predsedstva, je po njihovem mnenju tipičen primer odstopanja od deklarativnega zavzemanja za demokratizacijo ZZB NOV. Absurdno je tudi pojasnilo, da gre pri tem za preprečevanje federalizacije. **Menili so, da je zvezno gradivo o reformi Zveze borcev očitno pod vplivom srbskih teženj za reševanje vseh spornih vprašanj s preglasovanjem,** kar je treba preprečiti, ker bi to sedanje slabe odnose še bolj zaostrovalo. Niso se strinjali z uvajanjem statusa spremenljivih članov predsedstva zveznega odbora, ker bo to še bolj okrepilo vlogo in moč poklicnih delavcev v zveznem odboru in tako oslabilo vlogo predsedstva. **Enotnosti borčevske organizacije ni mogoče graditi s preglasovanjem, kot je to sedaj praksa v zveznem odboru. Mariborski borci se ne morejo strinjati z oceno o birokratizaciji vodstva republiškega odbora ZB v Sloveniji in o njegovem ločevanju od baze,** saj so imeli vedno možnost, da svoje pripombe sporočijo vodstvu in vplivajo na odločitve. Želijo si čim večje demokratizacije organizacije in čim večjega vpliva članstva na delovanje vodstev.

Pri tem pa so ocenili, da v slovenski borčevski organizaciji ni bilo razkoraka med razpoloženjem članstva in stališči vodstev. **Sodelovanje z ZRVS in JLA je tradicionalno dobro** glede na to, da je v vodstvih mnogo upokojenih starešin JLA in aktivnih starešin, ki so aktivno delovali v ZRVS. **Bolj pa je potrebno okrepiti sodelovanje z vsemi družbenopolitičnimi in družbenimi organizacijami ter delovanje v SZDL, ki naj bi postopno prevzela tudi nekatere naloge, ki jih je do sedaj opravljala borčevska organizacija** (tradicije, spomeniki, poslovitve, socialnozdravstveno varstvo borcev itd.). **O statusu ZB Slovenije so menili, da bi moralo načeloma izpasti**

vsako besedilo, ki nakazuje transmissijsko vlogo organizacije ZB glede na vlogo in pomen ZK. Skoraj 99 odstotkov članstva ima status upokojencev in zato ni mogoče govoriti o neposrednejšem vplivu borcev na gospodarska in splošna družbena dogajanja. Zaradi tega tudi ni mogoče govoriti o aktivnih ZB po nekakšnem produkcijskem načelu, njihov obstoj v domovih starejših občanov pa je tudi odvisen od psihofizičnega počutja ter interesa članov ZB — oskrbovanec v domovih. Nesporna pomanjkljivost gradiva »Izhodišča za reformo ZB Jugoslavije« pa je v tem, da sploh ni odprlo vprašanja financiranja organizacije ZB.

Srečanje borcev 31. divizije

V domu JLA v Mariboru so se v začetku oktobra srečali starešine mariborskega korpusa in borci 31. divizije (triglavske divizije, ki so jo ustanovili 6. oktobra 1943). Nekdanji komisar divizije Ivan Franko — Iztok je govoril o operaciji »Baška Grapa« (od 28. junija do 2. julija 1944), pri kateri je sodeloval 9. korpus oz. 31. divizija. Predsednik Mestnega odbora ZB Jože Berce je Ivanu Franku — Iztoku izročil plaketo 31. divizije za njegovo dolgoletno in uspešno predsednikovanje odboru. V prostorih doma so odprli razstavo likovnih del akademskih slikarjev Metoda Frlica in Draga Rozmana iz Ljubljane, ki sta v Mariboru služila vojaški rok in tam ustvarila razstavljena likovna dela. V vojašnici so podelili priznanja vojakom in starešinam za dosežene uspehe pri krepitvi vezi s prebivalstvom in zagotavljanju borbene pripravljenosti enot. Bivše borce 31. divizije je sprejel poveljnik mariborskega korpusa generalmajor Vukašin Vilotić in jim razkazal tudi spominsko sobo. V domu JLA je bil nato kulturnometniški program. Sodelovali so vojaki in učenci osnovnih šol Veljko Vlahović in Bratov Polančičev.

Mariborski prispevki
Marjan Kos

Jubilej jurišnikov Osemnajste

Za svobodo Slovenije je bilo treba žrtvovati tisoče življenj. Specialni bataljon, z nazivom Jurišni, je posegal v samo osiše sovražnih vrst in jim prizadejal udarce, ki so jih najmanj pričakovali. Že leta 1942 je komandant Daki s svojim proletarskim udarnim bataljonom trosil strah in zmedo z zmagami, o katerih so se spletale legedne. Dve leti pozneje je spet zaživela enota jurišnikov na pobudo zdaj že legendarnega heroja Dakija. Z nenehnim prilivom novih prostovoljcev je bataljon ohranjal številčnost in v takšni količinski sestavi 9. maja petinštiridesetega vkorakal v prestolnico Slovenije.

Z današnjimi razprtijami, smo ugotavljali, ne bi zmo-

gli ustanoviti armade, ki bi bila last vseh narodov in njihov ponos. Zaskrbljeni, pa vendar v upanju, da bo zlo tako kot je prišlo tudi izginilo, smo 14. 10. 1989 na kraju ustanovitve Jurišnega bataljona 18. divizije strnili vrsto preživelih borcev. Proslavili smo 45-letnico ustanovitve naše enote in obenem praznovali cerkniški občinski praznik — praznik občine, ki je pokroviteljica naše enote. Jurišni bataljon že dolgo vrsto let pripravlja gradivo o bojih, zmagah, žrtvah in porazih njegovih borcev in upamo, da bo tudi to delo doseglo svoj cilj — da bo obogatilo zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja.

Spominski pohod na Storžič

Društvo upokojencev Kamnik je za svoje člane organiziralo enodnevní planinski pohod na Storžič. Pridružila se jim je še skupina upokojencev iz društva Moravče. Tako nas je bilo skupaj s člani zveze borcev NOV dvajset.

Karavana se je ustavila v vasi Mače pri Predvoru, od tam pa peš nadaljevala pot po znanih turističnih planinskih točkah.

Tekst in foto: J. N.

Kočevje:

Občani kočevske občine so občinski praznik slovenske državnosti proslavili z vrsto prireditev in pomembnih delovnih zmag. Osrednja proslava je bila v Kočevju. Na njej je govoril predsednik skupščine SR Slovenije Miran Potrč o odmevih na sprejeta ustavna dopolnila in o bodočih nalogah. Šeškovo nagrado in plaketo je prejela prof. Sonja Bižal, plaketo Zbora odposlancev pa Božidar Metelko iz Kočevja in Nonet Rog iz Zeljn. Podelili so tudi nagrade inovatorjem, ki so jih prejeli Vili Osterman iz INKOP Kočevje, Alojz Šercer iz TOZD Prašičereja Klinja vas ter Dubravka Kuzule, Pavle Majerle in Roman Logar, vsi iz kemične tovarne Melamin Kočevje.

Ob praznovanju so izročili svojemu namenu vodno črpališče

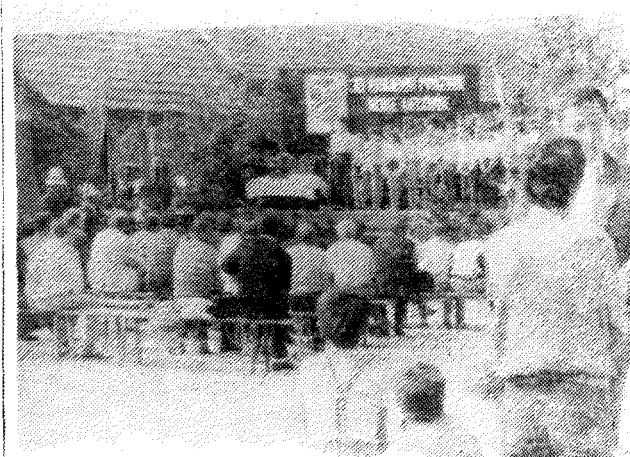
v Koprivniku, ekološki laboratorij v Melaminu in Meles ter kotlovnico LIK Kočevje (obrat v Podreski) poleg tega je bila vrsta kulturnih in športnih srečanj.

Viktor Dragoš

Borci in mladina v Završah

Ob prazniku Krajevne skupnosti Slovenj Gradec sta Krajevena skupnost in mladinska organizacija Karel Rotovnik-Gojko z Legna organizirali slovesnost. Zbrali smo se ob spomeniku zadnjih padlih borcev slavnega Pohorskega bataljona, da bi počastili spomin na tiste, ki so darovali svoja mlada življenja za našo svobodo. Žal je oni niso več dočakali.

A. A.

Vesel krajevni praznik

Prebivalci KS Poljane (sem spadajo Velika, Mala Polana in Brezovica) so letos že šestindeset let proslavili krajevni praznik. Tokrat so se zbrali v zaselku Bukovje.

Ob tem prazniku se vselej spomnijo žrtev madžarskih fašistov ob koncu leta 1941, ko so v Polani tudi aretirali prve domačine. Kraj je bil že pred vojno znan po trdnem slovenstvu in revolucionarnosti. Danes so posebno ponosni na podatek, da je njihov kraj nudil zavetje revolucionarni Ljudski pravici. V vasi je hiša, kjer so uredili muzej naprednega tiska, predvsem pisanja Miška Kranjca.

Sicer pa so krajani vsa poveljna leta vlagali v komunalno ureditev kraja tako denar

kot svoje delo. In ob letošnjem slavu so »prišli na svoje« tudi domači gasilci, ki so dobili prenovljene prostore in novo sireno.

Uradna slovesnost je bila pred osnovno šolo v Mali Polani, udeležili pa so se tudi predstavniki pobratene KS Dolsko pri Ljubljani in Senočet, kjer je nekaj let živel in ustvarjal Miško Kranjec.

Slavnostni govornik je bil predsednik ISSO Lendava Jože Kuronja. Nazadnje je treba povedati še, da so sireno Polancem podarili hrastniški gasilci, da so ob tej priložnosti zaslužni aktivisti prejeli tradicionalna priznanja OF, in da so osnovnošolski otroci pripravili kulturni program.

Jože Žerdin

Srečanje borcev-prekomorcev v Kopru

Domicilni odbori skupnosti borcev 1., 2. in 3. prekomorske brigade NOV Jugoslavije so v soboto, 7. oktobra 1989, v Kopru (v prostorih hotela Triglav) organizirali tovariško srečanje borcev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ, ki se ga je udeležilo več kot 500 nekdanjih borcev in članov njihovih družin iz vseh krajev Slovenije, Istre, zamejstva in od drugod (tudi iz Zagreba, Splita, itd.).

Letošnje — že tradicionalno-vsakoletno tovariško srečanje borcev prekomorskih brigad in drugih prekomorskih enot NOVJ so organizirali v počastitev 45-letnice osvoboditve Beograda (20. oktober 1944) in 45-letnice kninske bitke (od 7. novembra do 9. decembra 1944). V bojih za osvoboditev Srbije in Beograda so sodelovali tudi borci 1. in 2. prekomorske brigade v sklopu 1. in 6. proletarske divizije 1. proletarskega korpusa NOV in POJ ter topničarji-prekomorci dveh topniških divizionov in drugi. V veliki kninski bitki pa so sodelovali tudi borci 3. prekomorske udarne brigade, 1. tankovske brigade, topničarske skupine 8. korpusa, 5. bataljon 11. damatinske udarne brigade, nekdanjega minometnega bataljona, 1. in 2. lovske eskadrilje NOVJ ter drugi prekomorci NOV Jugoslavije.

Pozdravni govor je imel v imenu pripravjalnega odbora Roman Florjančič, medvojni politični komisar čete v 3. prekomorski udarni brigadi. V imenu borcev iz Istre je pozdravil Milan Maretič, kapetan bojne ladje v poklju, v imenu Tržaškega partizanskega pevskega zbora »PINKO TOMAŽIČ« in zamejskih borcev pa je pozdravil Oskar Kjuder (ki je bil med vojno tudi v 1. prekomorski in 1. tankovski brigadi).

Slavnostni govornik je bil Dušan Semolič, sekretar RK SZDL SR Slovenije. Sledil je kulturni program, v katerem so sodelovali: Obalni oktet iz Izole pod vodstvom Marka Vatovca (le-ta v kratkem odpušča na turnejo po Kanadi), Oskar Kjuder-violina, Andrej Pegan-klavir, Marta Valetič-pevka altistka in Stane Rastresen-recitator, član SSG iz Trsta.

Na srečanju sta Oskar Kjuder in Stanko Saksida (predsednik odbora skupnosti borcev 1. prekomorske brigade) iz Nove Gorice prejela sliko, deli akademskega slikarja Rafaela Nemca; 40 spominskih knjig pa je bilo razdeljenih bivšim borcem za požrtvovalno uspešno delo v raznih odborih prekomorskih brigad in za »okroglo« življenjske jubileje.

Sledilo je skupno kosilo in tovariško srečanje.

Albert Klun

Slovo od zadnjega koroškega borca za severno mejo

Le nekaj dni pred dopolnjenim 90. letom je umrl Mihael Jeromec, borec-prostovoljec za severno mejo v letih 1918/19. V času naše zgodovinske preizkušnje je pred enaindesedemdesetimi leti stopil na stran pravice, v boj za Slovenijo in pripomogel k temu, da danes lahko živimo v miru in svobodi.

A. A.
Slovenj Gradec

Izdajateljska dejavnost Zveze prijateljev mladine Slovenije

Zveza prijateljev mladine Slovenije opušča klasično založniško dejavnost. To pomeni, da dejavnost izdajateljskega sveta odslej ne bo več namenjena izdajanju in zalaganju knjig, ampak bolj spodbujanju drugih založb oziroma pripravljanju gradiva, ki bo potrebno za dejavnost Zveze prijateljev mladine Slovenije. Gradivo bo namenjeno tako mentorjem kot staršem in seveda otrokom. To še ne pomeni, da odslej ne bo Zveza ničesar več izdala. Morda bo trikrat ali štirikrat letno namenila ustrezno gradivo staršem in drugim, na primer o igračah, knjigah, predstavah za otroke ipd. Pri tem se bodo povezali z različnimi proizvajalci, založniki in kulturnimi ustanovami. Posebna je odločitev, da bo v prihodnjem letu – v letu uveljavitve Konvencije o pravicah otrok – izdajatelj-

ski svet skupaj s komisijo za otrokove pravice pri ZPMS pripravil ustrezne publikacije za seznanjanje javnosti, posebej še učiteljev, staršev in seveda otrok, katerim bo treba prilagoditi razumljivost vsebine.

Nikakor pa se seveda Zveza, če hoče delovati, ne more odreči informiranju kot stalni dejavnosti. Temu mora prilagoditi svoje glasilo, ob njem pa se tesno povezati še z drugimi sredstvi informiranja in s primernimi, zanimivimi temami prodreti v širšo javnost. Ne nazadnje Zveza prijateljev mladine Slovenije kot soizdajatelj in ustanovitelj revije Otrok in družina prav ob reviji lahko izda gradivo, namenjeno najširšemu krogu bralcev.

Živa Drole

9. jugoslovanski bienale za umetnost in kulturo nasploh

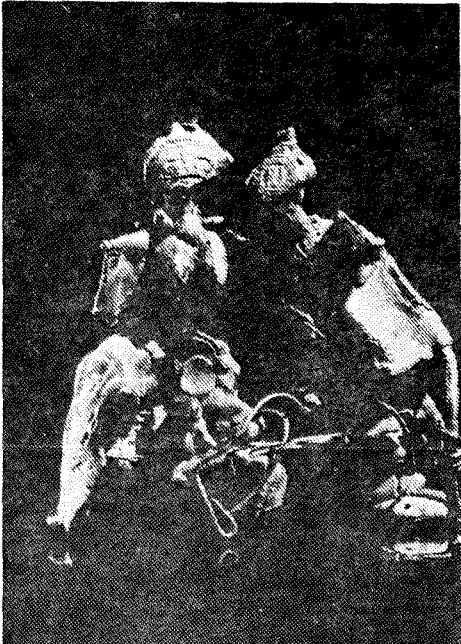
V petek, 6. oktobra letos, ob 19. uri je v prostorih **Galerije Kulturnega centra Miško Kranjec** v Murski Soboti predsednik Skupščine SR Slovenije Miran Potrč odprl tradicionalni – tokrat že deveti – jugoslovanski bienale male plastike, na katerem sodeluje 57 avtorjev iz vse Jugoslavije. V soboški galeriji bo bienale odprto do 6. novembra, pozneje pa se bo (20. 1. do 20. 2. 1990) preselil v Cankarjev dom v Ljubljani ter marca 1990 v galerijo Képtár v Sambotelu (Szombathely) na Madžarskem.

Strokovna žirija je za tokratni bienale izbrala 110 plastik in 27 risb v skladu z razpisom, s posebno samostojno razstavo desetih plastik pa se predstavlja v soboški galeriji dobitnik častnega priznanja z 8. bienala (iz leta 1987), splitski kipar Vasko Lipovac. Razstavljene so tudi štiri male plastike Dušana Jovanovića Djukina, leta 1945 umrlega srbskega kiparja.

Posebnost letošnjega bienala je še istočasno gostovanje ustvarjalcev malih plastik iz Belgije (enajst avtorjev) in Moskve (deset avtorjev), kamor bi se naj čez dve leti jubilejni 10. bienale podal v goste.

Strokovna žirija je letos veliko častno priznanje bienala podelila umetniku Janezu Boljki iz Ljubljane za njegov dolgoletni ustvarjalni opus ter njegovo sodelovanje na soboških bienalih. Bile so podeljene še tri odkupne nagrade bienala ter deset odkupnih nagrad pomurskih delovnih organizacij.

Filip Matko

Janez Boljka: »Kompozicija« 1988, bron

Celjska postavitev v ljubljanskem Tivoliju

Znana velika razstava, ki so jo pripravili strokovni delavci Muzeja revolucije Celje, se je pred dnevi preselila v Ljubljano. Tako si obiskovalci Muzeja ljudske revolucije Slovenije lahko te dni ogledajo postavitev širšega pregleda ljudskofrontnega gibanja na Slovenskem, ki zajema prizadevanja sindikatov za ohranjanje delavske enotnosti, mladinsko protifašistično gibanje, vzpon ljudskofrontnega gibanja in njegov razmah na Celjskem, ustanovitev Zveze delovnega ljudstva Slovenije v Celju ter delovanje te zveze leta 1940

Tudi ljubljansko razstavo »ustanovitev zveze delovnega ljudstva Slovenije« spremlja katalog, ki ga je pripravil avtor Emil Lajh s sodelavci ob pomoči odbora za obeležitev jubilejev delavskega gibanja leta 1939 v Celju. Spodnja fotografija je nastala 23. maja 1937 in prikazuje ljudskofrontni shod na Taboru nad Ihanom.

Slovenijales za kulturo in umetnost

Razstavlja Vida Fakin

Politikov karambol oziroma karambol politike

Danes se v slovenski in jugoslovanski javnosti znova vse več govori o Stanetu Kavčiču, ki je bil pred dvema desetletjema predsednik slovenskega izvršnega sveta in je s svojo politiko in gospodarskimi vizijami prišel v konflikt z leninističnomarksiistično linijo in njenimi »teoretičarji«. Zato je moral odstopiti in izginiti iz javnosti in tudi slovenske zavesti. Zdaj, ko smo priča karambolu socializma ne le pri nas, ampak v večini »vzhodnega« sveta, se pojavlja vprašanje, ali bi se morda današnjemu karambolu vsaj pri nas lahko izognili, če bi se pred dvema desetletjema odločili za »Kavčičevo politiko«, oziroma če bi sledili »petelinu, ki je prezgodaj zapel« in so mu zato zavili vrat. Prepustimo sodbo o tem času in zgodovini. Iz knjige Spominov, ki sta jo lani uredila Jenež Janša in Igor Bavčar (vodilna politična alternativca), je razvidno, kako je Stane Kavčič trpel, ko so ga odstranili in prisilili k vsestranskemu molku. In res je Kavčičeva zgodba značilna zgodba socialističnih voditeljev, ki pridejo navzkriž z uradno in dogmatsko linijo. Ker kot Stane Kavčič ni mogel več javno pisati in agitirati, je poskusil kot Saša Lan z leposlovjem. V letu 1976 je namreč začel pisati dramo Karambol, v kateri je poskusil plasirati čimveč svojih spoznanj o politiki, socializmu, ljudeh, generaciji nekdanjih borcev... Za temo drame si je izbral generacijski konflikt med očetom »predsednikom« in sinom študentom, kjer je v usta mladega fanta položil tudi svoje kritične poglede, ki pravzaprav niso daleč od kritične študentske generacije konca šestdesetih let... Kajti tudi sin študent prisega na socializem kot oče, le da ostro protestira proti deviacijam in hinavščini, ki jih v imenu socializma dela oblast, katere predstavnik je prav oče. Oba sta neposusteljiva, kajti oče brani sedanjo oblast in vidi povsod strahove (bela garda, emigracija, cerkev, buržoazija...). Tako pride do popolnega razkola, sin zapusti dom in se kasneje v nesreči ubije. Je bila nesreča ali samomor? Je mislil Kavčič na konkretne slovenske politike, ki so doživeli tragične smrti svojih sinov?

V ta osnovni konflikt pripelje avtor še študentovo dekle, duhovnika, sorodnike, politično ženo, ki je kajpada človeško strahotno razdvojena med sprtim sinom in očetom... Morda je prav tu največja vrednost drame, ko se politični spiti uma-knejo človeškim ranam, stiskam, ljubezni, sovraštvu... Lahko celo obžalujemo, ker je psihološke in človeške dimenzije v drami premalo, preveč pa političnih stališč, tez in antitez... A Kavčič je bil kajpada predvsem politik, ki mu naj bi leposlovje služilo, da bi še enkrat definiral svoja politična spoznanja...

Zelo si je želel, da bi dramo igrali in poslal jo je v Mestno gledališče ljubljansko. Prepričan je bil, da bi drame, ki bi nosila resnični priimek avtorja, nikoli ne igrali, zato se je skril za psevdonimom Saša Lan in odvetniku Miru Cerarju naročil, naj v dogovarjanju z gledališko direkcijo ne izda pravega priimka. Drame tedaj niso igrali, čeravno jo je Kavčič po pripombah umetniškega vodje Zvoneta Sedlbauerja dodelal. Po svoje je velika ironija, da smo jo danes dali na repertoar bolj zaradi priimka Stane Kavčič kot zaradi izjemne umetniške vrednosti. Priimek, ki bi bil pred desetimi leti ovira, je zdaj velika prednost. Toda ni povsem res, da drama učinkuje predvsem zato, ker jo je napisal Stane Kavčič. Občinstvo jo je sprejelo in prav zanimivo je, da se marsikatero (žensko) oko zasolži ob trikotniku oče – mati – sin. Kajti politika ne meje samo politikov, ampak tudi njihove bližnje.

Ze zaradi tega je bilo potrebno Kavčičevo dramo odigrati! Res govori predvsem o njem, a tudi o generaciji, ki ji je pripadal...

Tone Partljič

V ljubljanski galeriji Slovenijalesa te dni svoja olja razstavlja slovenska akademska slikarka Vida Fakin. To je že deseta letošnja razstava v Slovenijalesovi galeriji, ki se je s svojim kakovostnim programom uvrstila med redne kulturne dogodke Ljubljane. O tem pričajo tudi imenitni razstavljalci od Tisnikarja do Mihelca, pa tudi po-

sebnem tematske razstave na temo slovenske kulturne dediščine ter ljudske in umetne obrti.

Ze naslednja razstava, ki jo pripravljajo skupaj z ljubljanskim Mestnim muzejem, bo pod naslovom »Vredni neminljivega spomina predstavila« ljubljansko Navje.

B. Ž. J.

Po deželi religij, gurujev in svetih krav

Čar vzhoda

Indija – sveta dežela

Indija še vedno velja za nekakšno »sveto« deželo – edino tam se še dogajajo čudeži, edino tam še živijo svetniki, guruji, fakirji, ljudje z nenavadnimi sposobnostmi...

Ulice indijskih glavnih mest so prave zakladnice vsakovrstnih prerokov, astrologov, napovedovalcev prihodnosti... Skoraj na vsakem vogalu visi napis »Astrolog« – brez njih se v Indiji ne zgodi nič pomembnega. Tudi nobena poroka ni sklenjena brez astrologa, ki določi točen datum in uro poroke; najpogostejše starši tudi izbirajo partnerja svojemu otroku prepustijo njemu.

Ta potem – seveda le znotraj kaste, ki ji

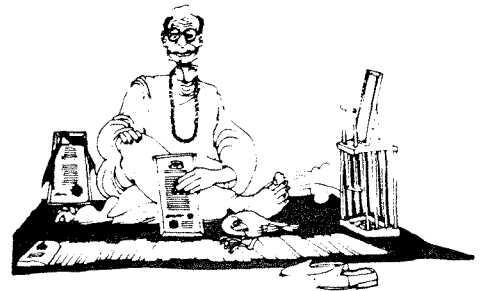
mladenič(-ka) pripada, izbere najprimernejšega. V Indiji je namreč navada, ki je še dokaj zakoreninjena, da se starši glede poroke svojih otrok dogovorijo med seboj. Mlad fant in dekle se pred poroko vidita le za pet minut. Po tem srečanju poroko sicer še vedno lahko odklonita, vendar je to za družino precejšnja sramota, zato se kaj takega zgodi le redkokdaj. Ko sem povprašala mladeniča, ki se je ravno pripravljala na ženitev, ali se ne boji, da se z bodočo ženo ne bosta razumela, mi je mirno odvrnil: »Zaupam Sivi, da je zame izbral pravo družico«.

Večina Indijcev je namreč globoko vernih in verjamejo v karmo, tj. nekakšen zakon, ki določa vse, kar se človeku v življenju pripeti. Nič ni torej slučajnega – niti partner, ki ga izberejo starši, ne.

Poleg astrologov imajo polne roke dela tudi poulični napovedovalci prihodnosti. Najcenejši prerokujejo iz rok za dve rupiji, najdražji zahtevajo tudi do sto. Posebna zanimivost Kalkute so napovedovalci prihodnosti, ki imajo pred seboj razprostre karte, poleg sebe pa v kletki papagaja. Ta nato za vpraševalca izbere karto, na kateri je zapisana njegova prihodnost.

Na ulicah Kalkute in New Delhija so naju večkrat ustavili belobradi starci, da bi nama prerokovali. Način, kako turiste prepričujejo v svoje »nadnaravne« sposobnosti, pa se največkrat ne razlikuje kaj dosti. Izbrati moraš poljubno številko od ena do deset ali pa vrsto cvetja, oni pa to številko oz. rožo medtem napišejo na svoj listek. Ko poveš, za katero si se odločil, se odgovor največkrat resnično ujema z napisanim.

Nekoč pa sem bila nemalo presenečena. Ko sem stala pred neko trgovino in si ogledovala pestro izbiro svilenih sarijev, je pristopil k meni možak in mi, ne da bi sploh pogledal

Napovedovalec prihodnosti iz Kalkute.

mojo dlan, povedal nekaj resničnih dogodkov iz moje preteklosti.

Sicer pa je v Indiji vsak po malem napovedovalec prihodnosti – kadar potuješ z vlakom, se bo skoraj vedno našel kdo, ki si bo hotel ogledati tvojo dlan in ti povedati to in ono iz tvojega, največkrat bodočega življenja, ki ga je seveda – nemogoče preveriti.

Mirjam Mencej
(nadaljevanje prihodnjič)

Herpes so poznali že stari Grki

Menda ga ni človeka, ki se mu vsaj enkrat v življenju na ustnicah ali drugod še ni naredil herpes, za katerega včasih niti ne vemo, da to je. Vendar, kot pravijo strokovnjaki, ljudje herpesu namenijo premalo pozornosti. Menijo, da je več kot 90 odstotkov svetovnega prebivalstva inficirano s katerim od virusov herpesa že v najzgodnejšem življenjskem obdobju. Kasneje lahko zaradi določenih razmer, kot so infekcije, zvišana temperatura, telesni ali duševni stres, motena imunost in podobno, pride do kliničnih znakov herpesne infekcije. Dodajmo, da so iz skupine virusov herpesa za človeka patogeni štirje, med katerimi sta najpogostejša tako imenovana herpes simplex tipa 1 in 2 in varicella zoster. Razširjena sta po vsem svetu, ne glede na spol in raso. Podatki kažejo, da ima 10 odstotkov od več kot 90% okuženega prebivalstva klinične znake teh infekcij. Pri nekaterih se herpesne infekcije pojavijo samo enkrat v življenju, pri drugih pa se stalno ponavljajo. Prav te ponavljajoče se oblike imajo velik sociomedicinski pomen zlasti zato, ker obstaja sum, da ti virusi lahko inducirajo pojav malignih obolenj, zlasti na genitalnih organih. Dokazano je samo eno »pravilo«: da je namreč obolevnost večja tam, kjer je nižja civilizacijska stopnja higiene.

Herpesne infekcije so poseben problem za ljudi z oslabiljeno imunostjo. To so osebe z malignimi obolenji, presajenimi organi ali aidsom. Zanje velja, da pri več kot 75 odstotkih pride do reaktivacije latentnega virusa, in sicer pogosto z zelo hudimi oblikami herpesnih infekcij. Grozljiv je podatek, da smrtnost pri otrocih z malignimi obolenji zaradi infekcije z varicello zoster znaša tudi do 20 odstotkov. Poseben problem je genitalni herpes, pri katerem obstaja nevarnost prenosa na novorojenčka. Tu namreč beležijo stopnjo smrtnosti zaradi te infekcije pri več kot 70 odstotkih otrok. Enako stopnjo smrtnosti pa so zasledili tudi pri herpesnem meningoencefalitisu.

O virusih herpesa in sodobnem zdravljenju so govorili jugoslovanski zdravniki-specialisti na enodnevnem posvetovanju, ki ga je v Strunjanu pripravila novomeška tovarna zdravil Krka. Tovarna namreč spremlja najnovejšo težnjo v sklopu zdravljenja herpesa in je v svoj program vpeljala zdravilo: aciklovir z imenom Virolex. Treba je povedati, da je dandanes še vedno znanih le malo zdravil, ki se uporabljajo za zdravljenje herpesnih infekcij. Med njimi je prav aciklovir pokazal najboljše rezultate.

Naš znani dermatolog, akademik prof. dr. Janez Fettich, v pogovoru omenja po-

datek, da na primer v Združenih državah Amerike letno odkrijejo pol milijona novih okužb s herpesom. Če pri tem upoštevamo še ponavljajoče se oblike, se ta številka povzpne kar na sedem do štirinajst milijonov! Izvor okužbe je človek, pri katerem pride do sprememb na koži ali sluznici, prenaša pa se z dotikom ali po zraku. A 95 odstotkov ljudi sploh ne ve, da so se okužili!

»Herpes, ki ga smatramo za banalno bolezen, je lahko tudi usoden,« opozarja dr. Fettich. To velja zlasti za primere, če ima ženska ob porodu herpes na spolovilih in se tako virus prenese na dojenčka. Novorojenčki so za bolezen zelo dovzetni in v takih primerih je lahko smrtnost celo 50-odstotna ali pa ostanejo hude trajne okvare na možganih in živčnem sistemu. Herpes je posebno nevaren pri tistih, ki so imunodeficitarni. Pri bolezni moderne dobe, torej pri aidsu, okuženi pogosto zbolevajo za infekcijo herpesa simplex. Druga skupina so bolniki z zmanjšano odpornostjo zaradi presaditve organov, posebno ledvic, ki dolgo časa dobivajo zdravila, ki zmanjšujejo imunsko odpornost. Sicer pa, pravi dr. Fettich, navaden herpes, ki je najpogostejši na ustnicah, pri normalno zdravih ni nevaren, le ponavlja se rad. Vsekakor pa drži, da herpes simplex ni nenevarna bolezen, za katero ljudje radi pravijo, da traja sedem dni, če jo zdraviš, in en teden, če jo ne zdraviš. V pomoč sicer ni, je pa zanimivo, da se s to boleznijo človeštvo bori že res dolgo časa, saj so jo poznali že stari Grki, ki so jo tako tudi poimenovali. Beseda herpes namreč pomeni lesti ali plaziti se.

Pa še nekaj o zdravilih. Kot smo že omenili, za vse viruse herpesa pravega zdravila ni. Obstaja vrsta zdravil za virusne bolezni, tudi iz herpesne skupine, ki vplivajo na razmnoževanje virusov, a jih ne uničijo. Virolex kaže dobre rezultate, pomembno pa je tudi, da nima posebnih stranskih učinkov. Zaradi možnih komplikacij se ta bolezen v svetu in pri nas resno raziskuje. Kljub razcvetu alternativne medicine in uporabe zdravilnih zelišč velja povedati, da pri herpesu razne trave ne pomagajo kaj dosti. Sinteza aciklovirja v raziskovalnih laboratorijih firme Wellcome je po vsem svetu zbudila veliko zanimanje. Med drugim zato, ker je aciklovir praktično prvi virostatik iz te skupine, ki deluje neposredno na virus tako, da prekine njegovo razmnoževanje. Danes, po le nekaj letih uporabe v svetu, velja aciklovir za absolutno izbirno zdravilo za zdravljenje herpesnih infekcij, in sicer od najblažjih do najhujših oblik.

Katarina Novak

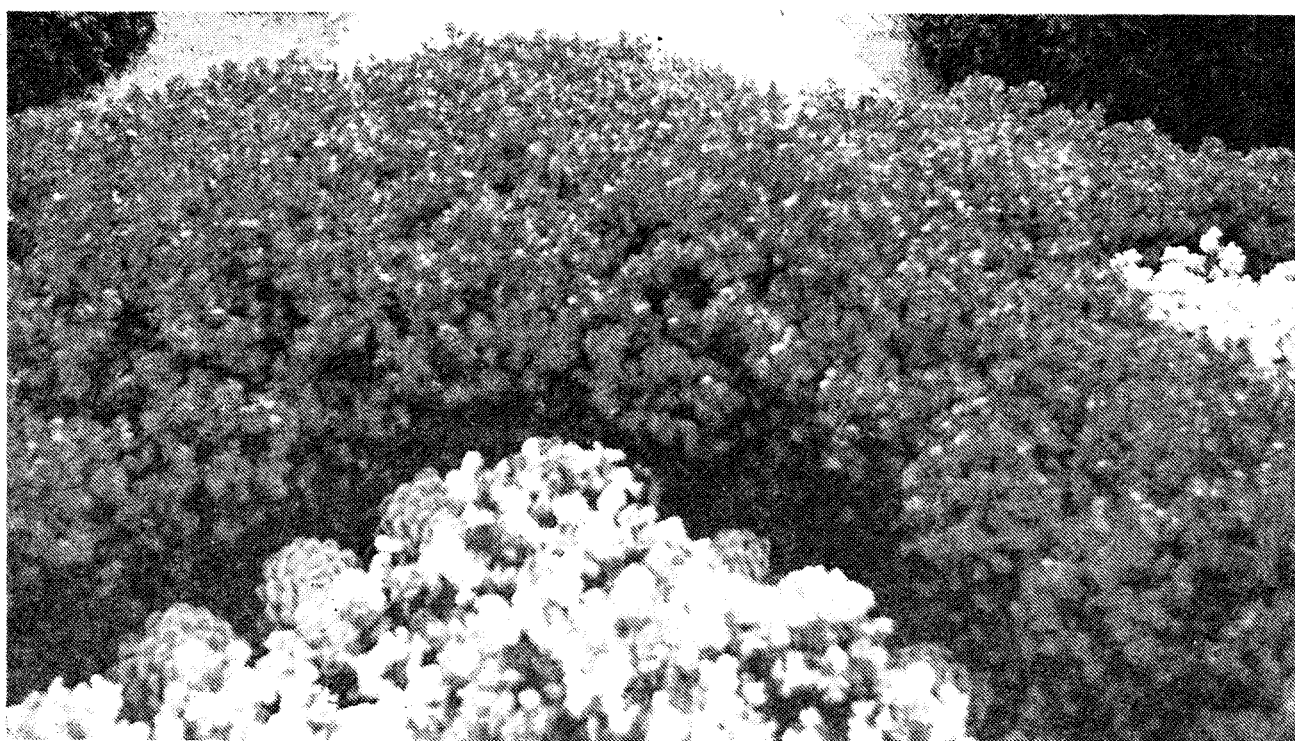
Cvetlični bienale v ljubljanski Moderni galeriji

Zdajle, ko to prebirate, je velika parada cvetja v osrednji slovenski galeriji že mimo. Pa kljub temu povejmo vsaj nekaj besed o tem dogodku. Pripravili so ga največji proizvajalci cvetja pri nas, tako podjetja kot privatniki. Proizvajalci rezanega cvetja so imeli doslej že 21 razstav na ljubljanskem gospodarskem razstavišču, vendar se je tej razstavi iz leta v leto pridruževalo po nekaj sorodnih dejavnosti, tako da se je nazadnje vsa stvar prevesila v razstavo z naslovom Narava – zdravje in za prvotno cvetje takorekoč ni bilo več prostora. Cvetličarji so se zato odločili, da bodo pripravili prvi mednarodni bienale umetelno sestavljenih aranžmajev rezanega cvetja, tako naših, kot tujih proizvajalcev. In četudi ne gre za umetnost v pravem pomenu besede, je najbrž postavitev te razstave v ljubljansko Moderno

galerijo več kot simbolična, saj gre navsezadnje za lepoto cvetja, višjo kvaliteto našega bivanja, hkrati pa tudi za višjo raven našega medsebojnega komuniciranja.

Razstava je bila razdeljena v dva dela, in sicer so v prvem prikazovali svojo proizvodnjo cvetja večji proizvajalci, kakršni so brežiška Agraria pa Hmezad in nekateri drugi, v drugem delu pa je 40 priznanih slovenskih cvetličnih aranžerjev predstavilo vse znanje s tega področja, kar ga premorejo. Naslov letošnje razstave obljublja, da homo čez dve leti spet imeli podobno prireditel. Kakor nam je povedal predstavnik ljubljanskih cvetličarn tovariš Tihelj, pa si že na naslednji razstavi obetajo tudi več spremljajočih predavanj strokovnjakov s tega področja.

B. Ž. J.

SOS

SOS telefon že deluje

V torek, 10. oktobra, je ob 18. uri začel delovati SOS telefon, telefonska zveza za pretepane ženske in otroke. Telefonska številka 441-993 je zdaj vsak dan od 18. do 23. ure namenjena žrtvam nasilja, med katerimi je največ žensk in otrok. Pozneje pa bodo čas pomoči podaljšali tudi v nočne ure.

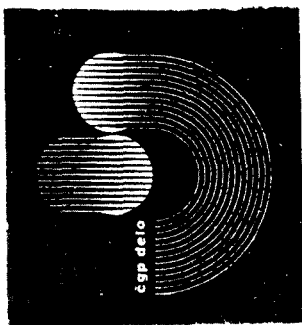
Sekcija Lilit je v zadnjem letu objavila dve različni anketi o nasilju nad ženskami in otroki, ki jih objavlja v Nedeljskem dnevniku, Naši ženi, Mladini in Jani. Odgovori anketirank so pokazali, da so žrtve nasilja še vedno prepuščene same sebi. Zato so znotraj sekcije Lilit januarja letos ustanovili skupino za SOS telefon. Po devetih mesecih dela in pripravi torej telefon zvoni vsak večer. V Zagrebu deluje takšna skupina že leto dni, pri

nas so to šele začetki; skupina za SOS telefon se bo zaenkrat, žal, omejila le na ožje ljubljansko območje. Pretepane ženske pa ne bodo potrebovale le nasvetov v obliki pomoči, ki jih bodo nudile strokovno usposobljene svetovalke. Razmere, v katerih se znajdejo pretepane ženske, so nemalokrat tako kritične, da se morajo hitro umakniti. Kam, je prvo vprašanje, odgovor pa iščejo prostovoljke, ki si že nekaj časa prizadevajo najti prostor, morda stanovanje, kamor bi se prizadele z otroki ali brez njih za krajši čas lahko umaknile.

SOS telefon pomeni v bistvu takojšnjo pomoč, ni pa namenjen le nasilju v stanovanjih. Veliko žensk je tudi posiljenih, vendar se o tem raje molči.

Anonimnost tistih, ki pomagajo, in tistih, ki so pomoči potrebni, je zjamčena. Pretepane ženske so bile do zdaj vedno v ozadju, tudi zato, ker same niso upale ali niso hotele govoriti o tem. Zdaj jim telefon 441-993 nudi možnost, da zajočejo, zakričijo, potarnajo, se izpovejo. Prostovoljke skupine za SOS telefon bodo po prvih stikih poiskale pomoč tudi na UJV, v socialnih, pravnih in zdravstvenih službah.

Aljana Jocif

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:

Mose Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Številne oblike sodelovanja prispevkov JLA in Vipavcev

Vojaki in prebivalci skupaj gradijo vodovod

Vzrok za naš obisk v enoti JLA, ki ji poveljuje starešina Krsman Tripković, je bila gradnja vodovoda na Trnovski planoti. Pri gradnji objekta, če mu lahko tako rečemo, pomagajo tudi vojaki iz te enote JLA. V pogovoru s Krsmanom Tripkovićem in njegovimi sodelavci pa se je izkazalo, da njihova enota zelo pestro sodeluje s prebivalci Vipavske doline in druge po Sloveniji.

Težko bi našli vse oblike sodelovanja te enote in prebivalcev tega dela Slovenije. Sodelovanje z družbenopolitičnimi strukturami je načrtovano in poteka vse leto. Starešine so redni gostje predstavnikov občin Ajdovščina, Nova Gorica, Sežana in Idrija. Seveda pa so tudi predstavniki teh občin redni gostje v vojašnici. Na takšnih obiskih in srečanjih se redno seznanjajo z delom in življenjem v njihovih okoljih. Nobenega smisla nima pripovedovati, da so tudi redni gostje na slovesnih zaobljubah mladih vojakov, dnevi enote. Dnevu JLA: povabijo pa jih celo na ogled vaj, ki jih ima njihova enota.

Nekaterim šolam, tako osnovnim in srednjim, v teh ob-

ta JLA nadaljuje tradicije te partizanske enote. Seveda pa sodelujejo tudi z drugimi skupnostmi borcev enot 9. korpusa NOV. Z njimi so organizatorji pohoda na Nanos, na Golobar, Javornik in dela pohoda po poteh prenosa ranjencev na Notranjsko, ki poteka po Vipavski dolini. Ko pride v enoto nova generacija vojakov, jim jo borci Gradnikove brigade predstavijo in jim pripovedujejo o njenih bojih z okupatorjem. S skupnostmi borcev pa so vojaki postavili tudi nekaj spomenikov, ki spominjajo na dogodke iz vojne.

Po vsem, kar smo zapisali, bi lahko sklepali, da je to sodelovanje bolj enosmerno. Toda temu ni tako. Krsman Tripković nam je našel samo

enota prideluje v okviru svojega programa proizvodnje hrane. Trava je bila že pokosena in suha ter pripravljena za spravilo. Toda na nebu so se začeli zbirati temni oblaki. Vojaki so hiteli s spravilom, toda primanjkovalo jim je ustrezne mehanizacije. Tedaj pa so priskočili na pomoč delavci Kmetijske zadruga iz Ajdovščine s svojo mehanizacijo in živinska krma je bila pospravljena, še preden je nanjo padla ena sama deževna kapljica.

Že vse to, kar smo zapisali o sodelovanju enote JLA, ki ji poveljuje starešina Krsman Tripković, s prebivalci nekaterih primorskih občin, je velik dokaz povezanosti. Še bolj pa o tem pričajo podatki, kaj vse so naredili vojaki v letih

gatvi grozdja v vipavskih vinogradih in z njihovo pomočjo pride v kleti tudi do sto-dvajset ton grozdja.

Zgradili so več športnih objektov pri vojašnicah v Vipavi, Ajdovščini in Tolminu. To niso samo vojaška igrišča, ampak jih uporabljajo tudi učenci in prebivalci, na njih pa vadijo tudi člani športnih društev.

Poleg tega so vojaki in starešine iz enote JLA, ki ji poveljuje starešina Krsman Tripković, pomagali pri gradnji športnih igrišč pri osnovnih šolah v Vipavi, Ajdovščini, na Colu in pri gradnji Športnorekreativnega centra Police v Ajdovščini.

Že tako prisrčne vezi, ki povezujejo starešine in prebivalcev Vipavske doline, pa še krepijo številna prijateljstva in tovariševanja njihovih družin. Velika večina starešin je namreč v Ajdovščini že več kot petnajst let, kot radi poudarjajo, so postali »slovenski zeti«.

Se veliko bi lahko napisali o sodelovanju te enote JLA z okoljem, v katerem dela in živi. Prav gotovo je pomemben podatek, da vojaško vozilo prve pomoči pogosto posreduje in odpelje ponesrečence v bolnišnico, saj je najbližje, ki je dosegljivo. Takšnih primerov sodelovanja pa je še veliko.

Ko smo Krsmana Tripkovića vprašali, kaj trenutno gradijo vojaki iz enote, ki ji poveljuje, je dejal, da gradijo temelje za televizijski pretvornik na Trstelju in pomagajo pri gradnji vodovoda od Lokve do Rijavca, ki je sestavni del vodovodnega sistema Čepovan-Lokve-Trnovo.

Za lažjo predstavbo, kako težka je gradnja tega vodovoda, naj naštejemo nekaj podatkov. Hidrogeološka sestava Trnovske planote, ki je visoka od 800 do 950 m, je iz krednih karbonatnih kamnin in je polna ponorov, kraških jam in vrtač. Planota je brez vodnih izvirov in prebivalci se oskrbujejo za vodo iz kapnic.

Zaradi velikih sredstev, ki so za to potrebna, gradijo vodovod po etapah. V letih 1982 in 1983 so zgradili prvo in drugo etapo. Nato pa so gradnjo do leta 1987 prekinili. Lani in letos so nadaljevali gradnjo na odseku Čepovan-Lokve, kamor je voda pritekala letos poleti. Lani pa so začeli tudi gradnjo na odseku Lokve-Rijavci, ki je dolg 4100 m, in so prišli do naselja Nemci. Letos pa poteka gradnja na odseku Nemci-Rijavci, ki je dolg 3250 m.

Za potrebe tega vodovoda so morali zgraditi štiri zajetja, dve črpalnici, devet rezervoarjev, položiti 15.500 m cevovoda in dve transformatorski postaji. Zemljišče, kjer poteka vodovod, je takšno, da je potrebno veliko fizičnega dela, ker stroji preprosto ne morejo delati. Zato so prosili za pomoč JLA. Tako so vojaki iz enote, ki ji poveljuje Krsman Tripković, lani in letos pomagali in še pomagajo pri gradnji etape od Lokve do Rijavcev. V tem času so vojaki in starešine opravili več kot 80.000 delovnih ur, njihovo

Vojaki morajo jarek najprej zasuti s peskom, nato pa prinesejo cevi.

delo pa je vredno približno 800 milijard dinarjev. Kot poudarjajo strokovnjaki, so vojaki delali na najbolj težkih odsekih. Zadovoljni so z vojniki in vsa njihova prizadevanja so usmerjena k temu, da bi ga končali do pogodbenega roka, to pa je do 25. novembra letos.

Verjetno ni potrebno posebej poudarjati, kako pomembna je voda za te kraje. Z dograditvijo tega vodovoda bo izpolnjen tudi eden od predpogojev za razvoj turizma na tej planoti.

Ko smo obiskali traso vodovoda, je bilo tam zelo živahno. Za bližnjim ovinkom vodovoda je brnel močan gradbeni stroj, vojaki pa so

z osnovnimi pravili tehnične zaščite in splošne varnosti. Redno vzdržujemo orodje, tako da je zelo malo možnosti, da bi se to snelo in padlo z držaja. Dela je veliko in tudi naporno je. Toda vojaki nimajo pripomb, ker so tukaj.

Husein Agović pa nam je pripovedoval o razmerah na gradbišču: »Na dan delamo približno osem ur. Imamo normo, ki jo lahko ob dobri volji izpolnimo. Naš starešina nam jo določi posebej do malice, do kosila in še za popoldan. Naši odnosi z delavci so dobri, poskušamo biti korektni drug do drugega. V prostem času se ukvarjamo s športom, prebiramo časopi-

Skupaj z delavci SGP Primorje sestavijo cevi, zasujejo s peskom in zemljo, ali bolje povedano – s kamenjem.

bili razdeljeni v več skupin. Ena skupina je z lopatami čistila jarek in vanj nasipavala pesek, druga je nosila cevi, tretja skupina pa je ob pomoči civilnih delavcev cevi sestavljala. Starešina Vlastimir Žuržević smo vprašali, kakšna je njihova naloga.

»Na trasi tega vodovoda smo že dober mesec dni. Sam sem tukaj šele tri dni, saj sem prispel s to skupino vojakov. Naša naloga je, da čistimo jarek, izravnavamo dno in ga nasujemo s peskom. Pomagamo tudi pri postavljanju cevi, ki jih nato zasipamo s peskom in dokončno zasujemo,« je dejal Vlastimir Žuržević. »Seveda pa pogosto naletimo na skale. Vanje najprej izvrtamo luknje, delavci SGP Primorje pa v luknje vstavijo eksploziv in vse skupaj razstrelijo. Poškodba pri delu ni, saj smo vse vojake seznanili

se in poslušamo radio. Televizije pa na žalost ne moremo gledati, ker ne dobimo signala s pretvornika. Sam sem zelo vesel, da sem tukaj, na gradbišču, saj čas veliko hitreje mineva kot pa v vojašnici. Tukaj bomo ostali še kakšen mesec, nato pa bo vodovod končan. Tudi mi se tega veselimo, saj bo z našo pomočjo del naše domovine dobil zdravo pitno vodo in zato nam ni žal časa, ki smo ga in ga še bomo preživeli ob delu na tem vodovodu.«

Prav gotovo bodo prebivalci Trnovske planote, ki bodo dobivali vodo iz tega vodovoda, hvaležni vojakom za njihovo delo. Prepričani smo, da tudi druge enote JLA v Sloveniji prav tako tesno sodelujejo s prebivalstvom. In prav je tako!

Bojan Kuntarič

Na Trstelju morajo vojaki najprej izkopati temelje za bodoči televizijski pretvornik

činah pomagajo pri pripravi obrambnih dnevi. Tako so njihovi vojaki in starešine predavatelji, demonstratorji in razlagalci, posodijo pa jim tudi poučne in druge filme. Prav tako pripravijo tehnične zbornice, kjer pokažejo, kakšno opremo in orožje imajo. Učenci in njihovi učitelji pa jih pogosto obiščejo tudi v vojašnici, kjer se pomerijo v športnih tekmovanjih ali pa pripravijo zabavne in kulturne prireditve.

Velik je delež enote JLA tudi pri pridobivanju mladih za vojaške in obrambne poklice; pri obrambnem usposabljanju mladih, ki ne obiskujejo srednjega izobraževanja, je njihova pomoč zelo velika. Urjenje namreč poteka na vojaškem poligonu, enota JLA zagotavlja uniforme, obrazložitve, prav tako pa so komandirji oddelkov vojaki in starešine za vojašnice.

Prav gotovo ni treba posebej naštevati, da skupaj s prebivalci Vipavske doline zaznamujejo vse pomembnejše datume iz naše zgodovine. Posebej pa so v enoti, ki ji poveljuje starešina Krsman Tripković, ponosni na svoje sodelovanje s skupnostjo borcev 3. slovenske narodnoosvobodilne brigade Ivan Gradnik. To sodelovanje je zelo pristno in tesno, saj eno-

dva drobna primera. Pred časom je prišla v enoto nova generacija vojakov in že čez dober mesec bi ti mladi vojaki morali sodelovati na veliki združeni taktični vaji. Poveljstvu ni preostalo drugega, kot da začne z intenzivnim urjenjem. Seveda je potekalo na terenu in je trajalo več deset dni. V tem času niso vojaki prespali niti ene noči pod šotorom, ampak so spali v hišah, senikih in drugih poslopjih po vipavskih vaseh. Poleg tega pa so jim Primorci ponudili topel čaj. Kaj to pomeni v deževnem in mrzlem vremenu, si lahko misli vsak sam.

Drug takšen primer pa je letošnja košnja sena, ki ga

od 1983 do letos.

V tem času so opravili enainštirideset nalog, njihovi vojaki so pa delali v enajstih slovenskih občinah. Pri opravljanju teh nalog so vojaki porabili 31.230 delovnih dni, starešine pa so opravili več kot tisoč delovnih dni. Z motornimi vozili so prevozili 78.161 km in opravili 4.264 delovnih ur z gradbeno mehanizacijo.

V tem času so položili skoraj šestintrideset km vodovodov, zgradili enaintrideset km cest, položili petinosemdeset km telefonskih kablov, zgradili dva televizijska pretvornika in pomagali očistiti več deset hektarjev ozemlja. Vsako leto pomagajo pri tr-

Vlastimir Žuržević

Husein Agović

Nagrajena osnovnošolska glasila

Pionirski list je že leta 1966 kot spodbudo za izdajanje osnovnošolskih glasil nagrajal in pripravil razstavo najboljših glasil. Potem se je to ponovilo še leta 1967 in 1968. Od leta 1969 dalje pa je Zveza prijateljev mladine Slovenije skupaj z uredništvom časopisov in revij za otroke ter z uredništvom časopisov, ki imajo posebne strani za otroke, organizirala skupno srečanje uredništev nagrajenih glasil in mladih novinarjev – članov dopisniških, novinarskih in literarnih krožkov ter njihovih mentorjev. Vse to je najbrž pripomoglo k temu, da je število šolskih glasil hitro raslo. Tako so na primer leta 1970 poslale šole v oceno 58 glasil, v letih 1980–1985 pa so pošiljale že kar približno 200 šolskih glasil. Finančne težave v šolstvu so v zadnjem

času zmanjšale število glasil, to pa ne pomeni, da se je znižal tudi nivo kvalitete. Nasprotno, glasila so vedno boljša. Gotovo so na kakovost vplivale tudi Velike in male skrivnosti novinarstva, ki jih je Pionirski list začel objavljati v šolskem letu 1984/85, in ki so v besedi dr. Mance Košir pomagale narediti dobro šolsko glasilo tistim, ki so pač segli po teh skrivnostih in jih s pridom uporabili pri svojem delu. Na tej osnovi je leta 1987 izšla tudi knjiga Mladi novinar, letos nagrajena z Levstikovo nagrado.

Med osnovnošolskimi glasili, ki so v zadnjih dveh šolskih letih prispela v oceno, se je komisija odločila, da za glasilo v celoti dodeli tri enakovredne nagrade, ki si jih delijo:

NAJČA, OŠ XI. divizije Grm, Novo mesto, gl. urednica Tina Fink; **TO IN ONO**, OŠ Ivan Kovačič-Efenka, Celje, gl. urednica Manca Cvetko, mentorica Nevenka Matelič-Nunčiča;

ZMAJČKI DIRENDAJČKI, glasilo otrok iz 3. razredov OŠ II. grupe odredov Fužine, Ljubljana, mentorici Alenka Pečarič, Maruša Guček;

Posebno priznanje in nagrado dobila tudi glasilo:

PISANA ŽELVA, Prva OŠ Celje, gl. urednica Alenka Stepišnik, mentor Aleksander Beccari;

AHA, OŠ Vojnik, mentorica Branka Pavšar.

Nagrado za posebne dosežke, za dobre tematske številke sta dobili glasili:

PRVO KLASJE, posebna izdaja LI-

PA, OŠ Komenda-Moste mentorica Franja Kralj;

RAINBOW, posebna številka v angleščini, OŠ Alojz Kebe, Ljubljana Šentvid, mentorica Alenka Gvardjančič.

Komisija se je odločila, da nagradi tudi posameznike oziroma skupine, ki samostojno izdajajo svoj časopis in sicer:

RAZGLED, gl. urednik Sašo Krumpak, Klemenova 90 Ljubljana; **MEKINJSKA LASTOVICA**, gl. urednica Maruša Murko, CANKARJEVA 41 Kamnik; **HAPPY**, Andreja Kmetič, Nežka Bolhar, Jure Logaja, Domžale **KATJIN, TININ in MAJIN ČASOPIS**, Tinkara Guček, Katja Florjanc in Maja Peterc, učenka 4. r. OŠ Miran Jarc, Ljubljana.

Ob tednu otroka

»Otrokom najboljše«

Iz Nove Gorice nas je sekretarka tamkajšnje Zveze prijateljev mladine Iva Devetak povabila, da se jim pridružimo v njihovih prizadevanjih dati »otrokom najboljše«. Ob vrsti dejavnosti, ki so jih v tednu otroka namenili tako predšolskim otrokom,

dica težkih ekonomskih razmer ZD in zaradi njihovih delavcev, temveč tudi posledica nezadostne osveščenosti staršev in drugih odraslih, ki s svojim delom vplivajo na pogoje razvoja otrok.

V tem smislu je predsed-

»Zdravo prehrano našim otrokom«

Nismo naključno podčrtali pravico otrok do zdrave prehrane. Tej pravici želimo v občini Nova Gorica v tednu otroka dati večji poudarek. Zakaj? Vedno večje je število

Nič bolj zabaven teden

Teden otroka je že mimo. Iz ankete, ki sem jo izvedla med učenci naše šole, sem ugotovila, da veliko otrok sploh ni vedelo, da je ta teden posvečen ravno njim. Pa saj se tudi po ničemer ni razlikoval od ostalih tednov v letu.

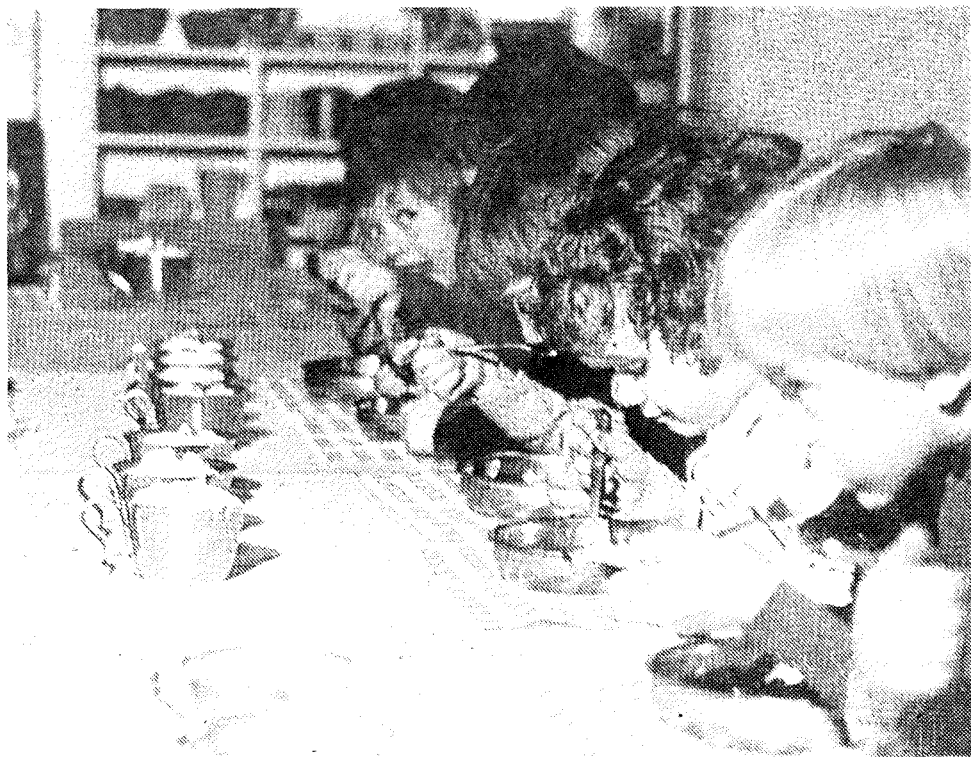
V šoli smo se morali ravno tako učiti, tovarišice so spraševale za ocene, kontrolne naloge pa so kar deževale. Na vprašanje, kaj si ob tednu otroka želijo, ni nihče od anketiranih izrazil kake posebne želje. Veliko jih je odgovorilo, da si čisto nič ne želijo. Našli pa so se tudi taki, ki so pomislili na prihodnost in rekli: »... da bi bili otroci iz leta v leto bolj srečni!«

To si želim tudi sama. Če bi teden otroka vsaj v šoli minil bolj zabavno, pestro in veselo, bi tudi otroci vedeli, da so odrasli nekaj storili zanje.

MOJCA ZLOBEC
OŠ Srečko Kosovel
Sežana

Priponka, ki jo je ob letošnjem tednu otroka založila Zveza prijateljev mladine Slovenije. Oblikovala jo je akademska slikarka Jelka Reichman. Je v rumeno-oranžnih in belih barvah, v premeru pa meri 3,7 cm.

kakor tudi pionirjem in mladini pa staršem, delovnim ljudem in občanom, so še posebej izpostavili »pravico otrok do zdrave prehrane«. Pa ne čisto slučajno, saj so prepričani, da je problem slabega prehranjevanja otrok ne le posle-

stvo ZPM Nova Gorica napisalo odprto pismo javnosti in še posebej so ga naslovili na Izvršni svet skupščine občine Nova Gorica.

V uredništvu se seveda odzivamo na njihov klic in objavljamo.

otrok v obvezni osnovni šoli, ki jim starši odpovedujejo topli obrok v šolski jedilnici.

Vzrok je v večini primerov cena, v nekaterih pa tudi kvaliteta in količina obroka. Seveda so srečni tisti otroci, ki

jim topel opoldanski obrok lahko pripravijo starši ali stari starši. Kaj pa tisti, ki te možnosti nimajo? In tudi če je danes le 10 odstotkov od 7.000 osnovnošolcev v naši občini brez toplega obroka tja do 16. ali celo 18. ure, moramo nekaj storiti, da pravico, ki jo danes kršimo otroku, ne bomo kršili tudi jutri!

Vsem našim vzgojnoizobraževalnim organizacijam je družba zagotovila možnosti za organizirano prehrano v šoli. Regres, ki ga je Izobraževalna skupnost do lani zagotavljala k ceni toplega obroka, je ukinjen. Ni pa ukinjen regres za topli obrok nam, odraslim, zaposlenim v združenem delu! Združeno delo je obremenjeno, država je v hudi gospodarski krizi. Je to lahko odgovor?

V predsedstvu Zveze prijateljev mladine Nova Gorica, ki podpisuje ta apel, smo tudi delavci iz združenega dela in vsi smo prepričani, da moramo in smo dolžni najti način, da bomo otrokom v obvezni osnovni šoli zagotovili jutri ceno toplega obroka, ki bo za vse starše sprejemljiva, hkrati pa tudi zdravo in primerno količino toplega obroka, ki bo otroke nahranil.

Zato pozivamo vse starše šoloobveznih otrok, da otroku zagotovijo pogoje za zdravo prehranjevanje, tako kot mu morajo zagotoviti vezke in šolske copate...!

Zato pozivamo vse naše

druženopolitične in družbene organizacije, vse prebivalce naše občine, da se nam pridružijo v **ZAHTEVI ZA ZDRAVO PREHRANO OTROK**, ki jo naslavljamo

Izvršnemu svetu skupščine občine Nova Gorica. Izvršnemu svetu zato, ker smo prepričani, da je tam mesto in v njem stroka, ki je sposobna poiskati takšno pravo rešitev, da bo zdrava prehrana v obvezni osnovni šoli vsem otrokom enako dostopna!

Zamislimo se. Največkrat se zamislijo starši – ob cenah seveda. Kaj stori družba za to, da se bodo otroci, še vedno naše največje bogastvo, lahko nemoteno razvijali v zdrave občane, člane naše družbe v prihodnosti. Glede na obolenost osnovnošolskih otrok, ki po podatkih iz leta v leto narašča, ne moremo govoriti o kakem »zdravem rodu«. In pri tem veliko priporočam prav prehrana.

Živa Drole

Znanje – odgovornost – avtonomija (ZOA)

ZOA. Tako so poimenovali (zaenkrat še) idejo o novem novinarskem združenju, ki naj bi temeljilo na znanju, odgovornosti in avtonomiji. Pobuda je zrasla med tistimi, ki so sklenili, da bodo s to novo avtonomno samo-organizacijo profesionalnih novinarjev rekonstruirali novinarstvo kot poklic. Iniciativa, ki se je sestala koncem septembra, se bori za zagotovitev materialnih, socialnih in profesionalnih pogojev za opravljanje novinarskega poklica. Od vseh svojih članov bo združenje terjalo poklicno licenco ter sproti preverjalo spoštovanje profesionalnih in etičnih norm novinarskega kodeksa. Poskrbelo bo seveda tudi za zakonsko-pravno zaščito poklica in svojih članov, za njihovo materialno in socialno varnost.

Sestavili so tudi že okvirni delovni program, v katerem so v trinajstih točkah natančno opredelili kaj hočejo. Iz zamisli, ki so jih, kakor sami pravijo, »vrgli na papir« Manca Košir, Slava Partlič in Vinko Vasle, lahko razberemo novo medijsko podobo SR Slovenije. Dovolj je namreč, menijo, tega čakanja, da se bodo razmere v jugoslovanskem množično-komunikacijskem prostoru spremenile na bolje. V slovenskem okviru nameravajo ustanoviti tiskovno agencijo in odpreti slovenski press center. Organizirali bodo samostojne tiskovne konference slovenske vlade, družbenopolitičnih organizacij, zvez in gibanj. Izdajati nameravajo tudi slovenski bilten, ki ga bodo prevajali v jugoslovanske in vodilne tuje jezike. Terjali bodo

republiški dogovor o statusu posameznih javnih glasil ter načinih njihovega financiranja ter demonopolizacijo dela programov radijskega in televizijskega medija. Raste tudi pobuda za ustanovitev časnika Alpe-Adria, ki bo bodisi tednik ali mesečnik in združenje namerava sodelovati pri njegovi ustanovitvi. Dalje bodo skušali pridobiti posebno frekvenco za »Glas Slovenije«.

To bo politično-informativni program v tujih jezikih. Glede javnega obveščanja bo združenje ZOA zahtevalo nov zakon in ga bodo tudi sooblikovali. Podpirali bodo ustanovitve zasebnih novinarskih servisov in poskušali ustanoviti novinarsko šolo. ZOA bo enakopraven partner pri določanju statusa no-

vinarskega poklica. Dali bodo pobudo za sprejem mednarodnega profesionalnega kodeksa novinarske etike ter zahtevali sprejem republiškega in zveznega kodeksa etike javne besede. Oblikovali bodo tudi kriterije za pridobitev licence in predlagali sestavo komisije za dodelitev le-te. Ne nazadnje pa bo združenje spodbudilo pripravo dokumentov in študij na temo: Novinarstvo kot profesija.

Kar zajeten šop idej, ni kaj! Gotovo je, da bo njihovo uresničevanje zahtevalo veliko truda. Morda pa bo skozi ZOA novinarski poklic le prerasel iz semi-profesije v profesijo, kar si je iniciativa za združenje že na samem začetku postavila za vodilo svojih prizadevanj.

Živa Drole

Obvestilo o uskladitvi invalidskih prejemkov vojaških invalidov po zveznih predpisih in invalidskih prejemkov civilnih invalidov vojne po republiških

Z odredbo sekretarja Zveznega sekretariata za delo, zdravstvo, vprašanja borcev in socialno politiko se zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka povečajo glede na porast povprečnega mesečnega osebnega dohodka v SFRJ v sedmih mesecih leta 1989 v primerjavi z letom 1988 za 392,4% od 1. januarja 1989.

Novi zneski navedenih denarnih prejemkov so višji glede na prej določene za **19,72 odstotka** in veljajo **od 1. januarja 1989, izplačani** pa bodo predvidoma v novi višini za mesec november, skupaj z razliko od 1. 1. 1989 do 1. 10. 1989, v začetku **novembra 1989.**

Glede na zvišanje invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne, in sicer: osebna in družinska invalidnina in dodatek za postrežbo in tujo pomoč.

Prejemki vojaških invalidov:

osebna invalidnina skupina	din
I.	3.538.100
II.	2.564.100
III.	1.939.900
IV.	1.432.600
V.	1.020.100
VI.	632.200
VII.	427.700
VIII.	206.300
IX.	153.900
X.	104.000

družinska invalidnina in povečana družinska invalidnina	od 1. 1. 1989
– za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	230.300
– za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	460.000
– povečana družinska invalidnina (39. člena zakona o temeljnih pravicah) vojaških invalidov (in družin padlih borcev)	1.228.400

dodatek za postrežbo in tujo pomoč	od 1. 1. 1989 din
za prvo stopnjo	3.033.200
za drugo stopnjo	2.333.400
za tretjo stopnjo	1.633.500

ortopedski dodatek	od 1. 1. 1989 din
za prvo stopnjo	1.023.600
za drugo stopnjo	781.200
za tretjo stopnjo	503.100
za četrto stopnjo	243.400

Prejemki civilnih invalidov vojne

civilna invalidnina	din	žrtve fašističnega nasilja
I.	1.769.050	2.211.312
II.	1.282.050	1.602.562
III.	969.950	1.212.437
IV.	716.300	895.375
V.	510.050	637.562
VI.	316.100	395.125

civilna invalidnina družinskih članov (za enega družinskega člana)	din	po invalidu ZNF din
I.	1.238.335	1.547.918
II.	897.435	1.121.793
III.	678.965	848.706
IV.	501.410	626.762
V.	357.035	446.293
VI.	221.270	276.587

dodatek za postrežbo in tujo pomoč	din
za prvo stopnjo	2.578.220
za drugo stopnjo	1.983.390
za žrtve fašističnega nasilja, ki obdržijo 15-odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 12. člena zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o civilnih invalidih vojne	2.280.898

Ob 35-letnici delovanja Zveze prijateljev mladine Slovenije je predsednik RK SZDL Jože Smole podaril tej organizaciji red za sluz za narod s srebrnimi žarkami, priznanje, s katerim je to organizacijo odlikovalo predsedstvo SFRJ. ZPMS predstavlja najbolj organizirano jedro skrbi za otroke. »Zavedati pa se moramo, da lahko ta naša organizacija ohrani svoj družbeni položaj in se razvija le preko aktivnega dela med mladimi,« je med drugim dejal Jože Smole.

Jože Čurin

V imenu Rrepubliškega odbora ZZZB NOV Slovenije in v svojem imenu pošiljam borcem in vsem delovnim ljudem in občanom SR Makedonije iskrene čestitke ob 11. oktobru – Dnevu vstaje makedonskega naroda. Želimo vam mnogo uspehov pri razvoju vaše republike in poglobljanju medsebojnega sodelovanja, zaupanja in sožitja ter krepitvi enakopravnosti vseh narodov in narodnosti v naši skupni domovini Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

Predsednik
RO ZZZB NOV Slovenije
Bojan Polak-Stjenka

Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije
skupaj z Založbo Borec in časopisnim svetom TV-15

razpisuje

prosto delovno mesto opravi in nalog glavnega in odgovornega urednika borčevskega časopisa TV-15.

Pogoji:

Visoka izobrazba družboslovne smeri; 5 let prakse na mestu glavnega oziroma odgovornega urednika ali dolgoletna novinarska praksa na podobnem delovnem mestu.

a) Ob novinarskih opravilih je potrebna tudi sposobnost vodenja organizacijskih in upravnih poslov, povezanih s pravico, tiskanjem in razpečevanjem časopisa.

b) Kandidati naj priložijo dokaz o izobrazbi in dosežanjih delu, življenjepis in svoj pogled na zasnovo in razvoj časopisa.

Osnovne podatke o razpisanih pogojih dobijo kandidati na Republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Vrtača 11 ali na uredništvu TV-15. Na istih naslovih se sprejemajo tudi vloge do 31. oktobra 1989.

Vabila – obvestila

Komemoracija v Cviblju

OO ZZZB NOV Novo mesto in KO SZDL Žužemberk vabita na osrednjo občinsko komemoracijo ob dnevu mrtvih v torek, 31. oktobra 1989, ob 16. uri pri spomeniku na Cviblju nad Žužemberkom.

Komemoracija v Hrastniku

ZZB NOV ter druge družbenopolitične organizacije iz Hrastnika vabijo na komemoracijo pred osrednjim hrastniškim spomenikom v torek, 31. 10. 89, ob 16. uri. Ob 15. uri in 15 minut bo žalna slovesnost pred spomenikom padlih na Dolu pri Hrastniku.

OO ZZZB NOV Škofje Loke vabi borce in krajanje na žalne slovesnosti, ki bodo ob dnevu mrtvih: v ponedeljek, 30. 10., ob 11. uri v Novi Oselici; v torek, 31. 10., ob 10. uri v Lenartu nad Lušo, ob 15. uri v Leskovicah in na Hotavljah ter ob 16. uri pred domom ZZZB NOV v Škofji Loki; v sredo, 1. 11., bo žalna slovesnost ob 9. uri na Trebiji, ob 9.30 na Dražgošah, ob 10. uri pri Svetem Duhu in na pokopališču v Žireh ter ob 10.30 na Godešcu.

Žalne slovesnosti v Sori, na Spodnji Senici in v Preski

Krajevne organizacije ZB Nova Preska, Medvode, Vaše–Goričane in Sora vabijo na počastitev dneva mrtvih. Komemoracije bodo v torek, 31. 10. 89, ob 18. uri pred Domom krajanov v Sori, v sredo, 1. 2. 89, ob 9. uri pred Domom družbenih organizacij na Spodnji Senici ter ob 10.45 na pokopališču v Preski.

Komemoracija v Črnomlju

OO ZZZB NOV Črnomelj obvešča, da bo v torek, 31. oktobra 89, ob 12. uri na Gričku pri Črnomlju komemoracija ob dnevu mrtvih.

Komemoraciji v Kočevju in na Rudniku

Krajevni združenji borcev NOV Kočevje in Rudnik–Šalka vas vabita na komemoracijo ob dnevu mrtvih v sredo, 1. novembra 89, ob 9. uri pri spomeniku padlih rudarjev na Rudniku in ob 10. uri na mestnem pokopališču v Kočevju.

Srečanje v Leskovcu

Borce in borke Slovenskega bataljona Prve krajiške udarne proletarske brigade vabimo na drugi zbor skupnosti borcev te enote ter na proslavo 45-letnice ustanovitve bataljona. Sestali se bomo v soboto, 28. 10. 89, ob 11. uri v OŠ heroine Milke Kerin v Leskovcu pri Krškem.

Odbor skupnosti Slovenskega bataljona I. krajiške brigade

Vabilo borcem Devetega korpusa

Odbora skupnosti borcev 30. in 31. divizije Devetega korpusa vabita nekdanje borce, aktiviste in svojce ob 46-letnici ustanovitve obeh brigad na tovariško srečanje, ki bo v soboto, 21. 10., ob 15. uri v zgornji dvorani Doma JLA v Ljubljani (nasproti železniški postaji).

Se pred tovariškim srečanjem pa bo ob 14. uri zbor skupnosti borcev 31. divizije, kjer bodo razpravljali o delovnih nalogah in izvolili nov odbor. Vabljeni so borci in borke štaba in služb 31. divizije, bataljonov ter Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade.

Razstava v MLRS

V Muzeju ljudske revolucije Slovenije v ljubljanskem Tivoliju je na ogled razstava Ljudskofrontna gibanja 1935–1940. Razstavo je pripravil Muzej revolucije Celje ob 50-letnici ustanovitve Zveze delovnega ljudstva Slovenije in druge konference KPS v Celju. Razstava bo v Ljubljani na ogled do konca oktobra.

Zveza borcev NOV in Krajevna skupnost Solčava organizirata dne 22. 10. 1989 proslavo ob obletnici požiga Solčave in 45. obletnici ustanovitve Logarsko–Solčavskega področja. Proslava bo v Solčavi ob 10. uri dopoldne. Vabimo vse borce, ki so se med NOB borili na tem področju, da se proslave udeležijo.

Iz Ljubljane bo organiziran prevoz s kombijem, cena prevoza je do 250.000 dinarjev (odvisno od števila km). Prijavite se lahko na telefon štev. 345-918 (Pohleven) ali 559-967 (Cvetek).

Področni odbor koroških partizanov Ljubljana

V počastitev praznika občine Novo mesto, kjer ima brigada svoj dom, bo dne 29. 10. 1989. Ob 10. uri srečanje borcev 1. brigade vojske državne varnosti – VDV.

Srečanje borcev bo v prostorih osnovne šole »Baza 20« v Dolenjskih Toplicah.

Na srečanje vabimo vse borce 1. brigade vojske državne varnosti – VDV.

Odbor 1. brigade VDV

Stoletnica slovenske jamarske organizacije

Te dni se v Ljubljani in drugih slovenskih krajih vrstijo številne prireditve ob 100-letnici slovenske jamarske organizacije. Med njimi je bila 6. oktobra v Kulturno-informacijskem centru Križanke v Ljubljani odprta tudi razstava, na kateri je o pomenu slovenskega jamarstva spregovoril akademik prof. dr. Janez Milčinski. Ob tej priložnosti bomo tudi mi v eni izmed prihodnjih števil pripravili zapis o funkciji kraških jam v minuli vojni.

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj: RO ZZZB NOV Slovenije
Izdajateljica: Založba Borec
Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Miklošičeva 28/I, tel. 327-780
Delavci v uredništvu: Zvone Kržišnik (v. d. glavnega in odgovornega urednika), Živa Drole, Bojana Žokalj-Jesih, Bojan Kuntarič, Milenko Strašek (novinarji – uredniki rubrik), Viktor Konjar, Mirjana Menec (lektorica-redaktorica), Drago Setničar (tehnični urednik-oblikovalec), Mara Okorn (tajnica uredništva).
Predsednica časopisnega sveta: Mira Svetina.
Ziro račun: 50101-603-45772.
Tiskarna: ČGP Delo.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.